

Tarptautinė
migracijos
organizacija

Europos
migracijos
tinklas

Nelegalus trečiųjų šalių
piliečių darbas Lietuvoje

2017/1

EMT STUDIJA

Co-funded by
the European Union

Šis tyrimas atliktas pagal Europos migracijos tinklo (EMT) 2015 – 2016 m. metinę programą.

EMT – tai ES valstybių narių, Norvegijos ir Europos Komisijos tinklas, skirtas rinkti, analizuoti ir dalintis naujausia, objektyvia ir palyginama informacija migracijos bei prieglobsčio srityje. Lietuvoje EMT veiklą LR Vyriausybės nutarimu vykdo Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras.

Daugiau informacijos apie EMT: www.emn.lt.

Kontaktai:

Europos migracijos tinklo nacionalinis informacijos centras

Jakšto 12, 4 aukštas

LT-01105, Vilnius

Tel.: +370 5 2624897

Faksas: +370 5 2611326

El. paštas: emn@iom.lt

© Tarptautinė migracijos organizacija (TMO), Europos migracijos tinklas (EMT), 2017

Viršelio nuotrauka © TMO/ Muse Homammed 2017

Studijoje pateikta informacija nebūtinai atspindi oficialią Lietuvos Respublikos, Europos Komisijos ar TMO ir jos šalių narių poziciją. Visos teisės saugomos. Kopijuoti visą ar dalimis, taip pat naudoti komerciniais tikslais be TMO Vilniaus biuro raštiško leidimo draudžiama.

Nelegalus trečiųjų šalių
piliečių darbas Lietuvoje

2017/1

EMT STUDIJA

VILNIUS, 2017

Turinys

SANTRAUKA.....	5
1. NELEGALAUS DARBO SITUACIJOS LIETUVOJE APŽVALGA.....	7
2. PREVENCIJOS PRIEMONĖS.....	10
3. NELEGALAUS TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ DARBO ATVEJŲ NUSTATYMAS.....	15
4. SANKCIJOS DARBDAVIAMS.....	21
5. PASEKMĖS TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIAMS, KURIE BUVO APTIKTI NELEGALIAI DIRBANTYS.....	25
PRIEDAI.....	34

Santrauka

Nelegalaus darbo sąvoka. Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 98 straipsnis nelegalų (neteisėtą)¹ darbą apibrėžia kaip darbą, kuris atliekamas darbdavio naudai, kai su darbuotoju nesudaroma rašytinė darbo sutartis. Trečiųjų šalių piliečių (toliau – TŠP) darbas laikomas nelegaliu, kai jie įdarbinti nesilaikant įsidarbinimo tvarkos, pavyzdžiui, užsienietis dirba be leidimo dirbti, užsiima kita veikla, kurią atlikti neturi leidimo, darbdavys laiku neinformuoja atitinkamų institucijų apie darbo pradžią ir pabaigą ir pan. Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ naudojama neteisėto darbo sąvoka. Šio įstatymo 64 str. nustatyta, kad užsieniečio darbas laikomas neteisėtu, jeigu jis (1) dirba be leidimo dirbti ir (arba) darbo sutarties ir leidimo laikinai gyventi ar vizos, kai juos būtina turėti; 2) užsiima kita veikla, kuriai neturi leidimo, jei būtina jį turėti, ir neturi leidimo laikinai gyventi ar vizos.

Kontekstas. Darbo įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų pažeidimų kontrolę ir prevenciją Lietuvoje vykdo Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI). VDI nelegalaus darbo prevencijos bei kontrolės klausimais 2015-2016 m. kasmet atlieka apie 7000 nelegalaus darbo inspektavimų, kurių metu kasmet nustatoma apie 1200 neteisėtai dirbusių asmenų. Lyginant su Lietuvos piliečiais, užsieniečių dirbančių nelegaliai Lietuvoje nustatoma nedaug: 2015 m. – 170 (13,6 proc. nuo visų Lietuvoje nustatytų nelegaliai dirbusių darbuotojų), o 2016 m. 58 užsieniečiai (5,14 proc. nuo visų Lietuvoje nustatytų nelegaliai dirbusių darbuotojų). Dažniausiai nustatomi nelegaliai dirbę TŠP iš Ukrainos, Rusijos, Baltarusijos, Moldovos. Net 127 Rusijos piliečiai dirbo nelegaliai su Lietuvos valstybės vėliava tarptautiniais maršrutais plaukiojančiuose laivuose. Pasikeitus geopolitinei situacijai regione, padaugėjo Lietuvoje nelegaliai dirbančių Ukrainos piliečių.

Institucinė sąranga. Policijos departamentas (PD), Migracijos departamentas (MD), Valstybės sienos apsaugos tarnyba (VSAT) ir VDI 2008 m. pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo

¹ **Neteisėto darbo** sąvoka apima asmenis, kurie dirba neįsigiję verslo liudijimų ar neišsiėmę individualios pažymos. **Nelegalaus darbo** sąvoka yra platesnė, apimanti ir neteisėtą darbą.

kontrolės ir prevencijos srityje². Šia sutartimi institucijos įsipareigojo bendradarbiauti centriniu ir vietiniu lygiais vykdant užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo bei neteisėto buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje kontrolę ir prevenciją. Specialios priemonės nelegaliam TŠP darbui nustatyti nėra taikomos. Užsieniečių nelegalus darbas dažnai nustatomas planinių prevencinių patikrų metu. VDI Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio teritoriniuose skyriuose yra suformuotos nuolatinės nelegalaus darbo kontrolės grupės (26 inspektoriai) vykdančios ūkio subjektų patikras.

Priemonės nelegalaus darbo nustatymui. VDI naudoja Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistemą, susijusią su nelegalaus (neteisėto) darbo kontrole ir jos rezultatais³. Vertinant riziką atsižvelgiama į užsieniečių (darbuotojų) dalį įmonėje; įmonėje nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų skaičius; ekonominės veiklos sektoriaus nelegalaus darbo pažeidimų lygį. Nustačius įmonėje bent vieną nelegaliai dirbantį asmenį, ji laikoma rizikinga iki 5 metų. Patikrinimai dažniausiai atliekami tuose sektoriuose, kuriuose yra nustatoma daugiausia neteisėtai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, pavyzdžiui, statybos, maitinimo ir gėrimų paslaugų teikimo veikloje, transporto ir saugojimo veiklos sektoriuose, žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veiklose.

Šios ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistemos įdiegimas nelegalaus darbo kontrolės srityje leido efektyviau ir rezultatyviau vykdyti ūkio subjektų priežiūrą, efektyviau naudoti VDI finansinius ir žmogiškuosius išteklius, nuolatos stebėti, matuoti ir vertinti ūkio subjektų rizikingumo pokyčius nelegalaus (neteisėto) darbo srityje.

Sankcijos už nelegalų darbą. Studijoje apžvelgiama darbdaviui tenkanti atsakomybė už nelegalų (neteisėtą) darbą, kuris užtraukia baudą darbdaviams ar kitiems atsakingiems asmenims, taip pat suponuoja kitus ūkio subjektų ar asmenų veiklos suvaržymus (administracinė atsakomybė). Darbdaviams nelegaliai įdarbinusiems TŠP skiriama nuo 868 iki 2896 eurų bauda (nuo 2896 iki 5792 eurų už pakartotinį pažeidimą nesibaigus baudos vykdymui) už kiekvieną nelegaliai dirbusį trečiosios šalies pilietį. Esant sudėtinėms aplinkybėms, (pavyzdžiui, darbdaviui įdarbinus penkis ar daugiau nelegaliai esančius TŠP; įdarbinus ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis; įdarbinus nepilnametį TŠP) baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų (baudžiamoji atsakomybė). Darbdavys privalo sumokėti nelegaliai dirbusiam trečiosios šalies piliečiui atlyginimą už darbą, dėl kurio buvo susitarta.

Studijoje nurodomos ir pasekmės užsieniečiams, gresiančios leidimo gyventi arba vizos panaikinimu, gražinimu ar išsiuntimu iš šalies. Užsieniečiui taip pat gali būti uždrausta atvykti į šalį iki 5 m. laikotarpiui. Nelegaliai dirbęs TŠP negali įteisinti savo buvimo šalyje, jeigu nustatyta, kad jis pažeidė teisėto atvykimo ir buvimo šalyje reikalavimus.

Prevencija ir geroji praktika. Studijoje išskiriamos prevencinės priemonės, taikomos kovoje su nelegaliu darbu bei geroji praktika: 1) VDI taikomas kompleksinis poveikio priemonių modelis „Įspėjau – pasirink“; 2) institucijų bendradarbiavimas kovos su nelegaliu darbu srityje; 3) galimybė pranešti apie nelegalų darbą pasitikėjimo telefonu ir per soc. tinklus (apie 50 proc. atliktų patikrinimų pagal pranešimus dėl viešo intereso pasitvirtina); 4) darbuotojų ir darbdavių informavimas apie nelegalų darbą.

² 2008 m. sausio 21 d. susitarimas „Dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo kontrolės ir prevencijos srityje“.

³ Plačiau žiūrėti: <https://www.vdi.lt/PdfUploads/RizikingumoVertinimoMetodika.pdf>

1.

Nelegalaus darbo situacijos
Lietuvoje apžvalga

K1. Prašome apžvelgti bendrą situaciją, susijusią su nelegaliu darbu, Lietuvoje, remiantis esamais tyrimais ir turima informacija, inter alia paminėkite:

- Koks Lietuvoje yra šešėlinės ekonomikos mastas;
- Koku mastu kova su nelegaliu darbu yra politikos prioritetas Lietuvoje;
- Visuomenės ir / ar politikų debatai dėl nelegalaus darbo;
- Kokio masto problema Lietuvoje yra nelegalus trečiųjų šalių piliečių darbas (pvz., kiek ji yra reikšminga ir aktuali);
- Ar Lietuvoje buvo atlikti tyrimai dėl negalaus darbo ir ar numatoma tokius tyrimus atlikti ateityje;
- Ar (planuojami) kokie nors įstatymų ar praktikos pokyčiai nelegalaus darbo srityje;
- Problemos dėl nelegalaus darbo tam tikrose pramonės šakose ir sektoriuose bei susijusios su tam tikromis darbdavių grupėmis (pvz., jos būdingesnės smulkiąjam ir vidutiniam ar stambiam verslui, startuoliams ar senesnėms įmonėms?);
- Dirbančiųjų nelegaliai profilis (ES, Europos ekonominės erdvės valstybių ar trečiųjų šalių piliečiai);
- Kitos Lietuvoje aktualios problemos, galinčios tiesiogiai paveikti nelegalaus darbo mastą šalyje, pavyzdžiui, korupcija, prekyba žmonėmis, kt.

Nelegalaus darbo sąvoka yra apibrėžta Darbo kodekse (toliau – DK). DK 98 str. nelegalų darbą apibrėžia kaip darbą, kuris atliekamas darbdavio naudai, kai su darbuotoju nesudaroma rašytinė darbo sutartis. Trečiųjų šalių piliečių darbas laikomas nelegaliu, kai jie įdarbinti nesilaikant jiems norminių teisės aktų nustatytos įsidarbinimo tvarkos (pvz., užsienietis dirba be leidimo dirbti, užsiima kita veikla, kuriai neturi leidimo dirbti, laiku apie darbo pradžią ir pabaigą neinformuojamos atitinkamos institucijos). Todėl, jei, pavyzdžiui, užsienietis dirba daugiau valandų nei galima ar yra numatyta darbo sutartyje, nesilaiko darbo režimo ir pan., tai toks darbas nėra laikomas nelegaliu. Šiais atvejais pažeidžiamos darbo įstatymo normos, už kurias atsakomybėn traukiamas tik darbdavys.

Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPĮ) naudojama neteisėto darbo sąvoka. UTPĮ 64 str. nustatyta, kad užsieniečio darbas laikomas neteisėtu, jeigu jis 1) dirba be leidimo dirbti ir (arba) darbo sutarties ir leidimo laikinai gyventi ar vizos, kai juos būtina turėti; 2) užsiima kita veikla, kuriai neturi leidimo, jei būtina jį turėti, ir neturi leidimo laikinai gyventi ar vizos.

Nelegalus (neteisėtas) darbas yra vienas iš šešėlinės ekonomikos veiksnių, kuris daro neigiamą poveikį sklandžiai gamybinei veiklai ir darbo jėgos kokybei bei trukdo įgyvendinti į augimą orientuotą ekonominę, socialinę ir biudžetinę politiką. Todėl vienas iš prioritetinių valstybės tikslų yra kova su nelegaliu darbu ir jo apraiškomis bei jų padariniais. Įvairių šaltinių duomenys rodo, kad Lietuvoje šešėlinėje ekonomikoje sukuriama nuo 15 iki 26 proc.⁴ visos šalies pridėtinės vertės. 2008–2010 m. didėjusi Lietuvos šešėlinė ekonomika pastaraisiais metais po truputį mažėja, tačiau išlieka santykinai aukšto lygio. Atliekamų tyrimų duomenimis, Lietuvoje šešėlinė ekonomika 2010 – 2015 m. po truputį mažėjo. 2010–2015 m. jos dalis sumažėjo nuo 30 iki 26 proc. BVP⁵.

VDI, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 1407 „Dėl nelegalaus darbo reiškinų kontrolės koordinavimo“, koordinuoja vykdomus nelegalaus darbo reiškinų kontrolės veiksmus bei kartu su Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos (toliau – VMI), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT), Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas) ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (toliau – VSDFV), kovoja su šešėlinės ekonomikos, susijusios su nelegaliu darbu, veiksniais.

Nelegalaus darbo tendencijos priklauso nuo šalies ekonominės situacijos. Pastebima, kad 2009 metais, ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kuomet BVP krito 15 proc., nedarbas pradėjo sparčiai augti ir didėjo iki pat 2010 m. Gyventojų disponuojamos pajamos 2009 m. ir 2010 m. taip pat mažėjo. Esant prastoms ekonominėms sąlygoms, kuomet vis didesnė dalis įmonių tampa nuostolingomis, darbdaviams susiduriant su sudėtinga finansine situacija, nelegalus darbas arba dalies užmokesčio mokėjimas nelegaliai gali tapti būdu mažinti didėjančią įmonių nuostolį. Nuostolingų įmonių dalis Lietuvoje ėmė

⁴ Plačiau žiūrėti: <http://www.econ.iku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>

⁵ T.p.

sparčiai didėti 2008–2009 m., kol galiausiai pasiekė net 53 proc.⁶ Įmonių finansinė padėtis ir gyventojų pajamų lygis turėjo įtakos žmonių motyvams įsitraukti į šešėlinę darbo rinką. Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu mažėjant žmonių pajamoms, esant aukštam nedarbo lygiui gyventojai ieško būdų kompensuoti mažėjančias pajamas. Vienas iš tokių būdų yra dirbti nelegaliai ar dalį atlyginimo gauti „vokelyje“.

Atsigaunant ekonomikai, nelegalaus (neteisėto) darbo lygis mažėjo. Tam įtakos turėjo laisvų darbo vietų skaičiaus augimas, bedarbių skaičiaus mažėjimas, kvalifikuotos darbo jėgos stoka bei vykdomi koordinuoti kontroliuojančių institucijų kontrolės veiksmai, prevencinės priemonės bei sugriežtinta socialinių pašalpų skyrimo tvarka.

VDI nelegalaus darbo prevencijos bei kontrolės klausimais per 2016 m. atliko 7012 nelegalaus darbo inspektavimų, kurių metu nustatyti 1129 neteisėtai dirbę asmenys, per 2015 m. atlikta 7091 inspektavimas ir nustatyti 1 254 neteisėtai dirbę asmenys, o per 2014 m. atlikti 5597 inspektavimai, kurių metu nustatyti 1429 nelegaliai dirbę asmenys. Lyginant su Lietuvos piliečiais, užsieniečių dirbančių nelegaliai Lietuvoje nustatoma nedaug: 2014 m. buvo nustatyti 66 nelegaliai (neteisėtai) dirbę užsienio šalių piliečiai (4,6 proc. nuo visų Lietuvoje nustatytų nelegaliai dirbusių darbuotojų), 2015 m. – 170 (13,6 proc. nuo visų Lietuvoje nustatytų nelegaliai dirbusių darbuotojų), o 2016 m. 58 užsieniečiai (5,14 proc. nuo visų Lietuvoje nustatytų nelegaliai dirbusių darbuotojų).

Daugiausiai nelegaliai dirbusių užsienio šalių piliečių nustatoma žuvininkystės, statybos bei apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų ekonominių veiklų sektoriuose. Paprastai nustatomi nelegaliai (neteisėtai) dirbantys trečiųjų šalių piliečiai (Ukrainos, Rusijos, Baltarusijos, Moldovos). Iš 170 nelegaliai dirbusių užsienio šalių piliečių, nustatytų 2015 m., su 138 užsienio šalių piliečiais darbdaviai nebuvo sudarę darbo sutarčių ir apie tai pranešę VSDFV, iš jų net 127 Rusijos Federacinės Respublikos piliečiai dirbo nelegaliai (be darbo sutarčių ir nepranešus VSDFV) su Lietuvos Respublikos valstybės vėliava tarptautiniais maršrutais plaukiojančiuose dviejuose laivuose (2014 m. – 51). Minėti atvejai buvo nustatyti gavus skundus iš profesinės sąjungos veikiančios Klaipėdos regione ir atstovaujančios jūrininkams. Dauguma kitų užsieniečių aptiktų dirbant nelegaliai buvo po patikrinimų bendra tvarka. 2015 m. 32 užsienio šalių piliečiai buvo įdarbinti neturint leidimų gyventi ir dirbti arba tik leidimų dirbti Lietuvos Respublikoje. 2014-2015 m. visiems nelegaliai dirbusiems užsieniečiams darbdaviai darbo užmokestį sumokėjo. Tai, kad darbdaviai su užsienio šalių piliečiais nebuvo sudarę darbo sutarčių ir apie tai nepranešę VSDFV, tačiau darbo užmokestį darbuotojams mokėjo, rodo, kad šios įmonės galimai darbo užmokestį moka lėšomis, kurios nebuvo apskaitytos buhalterinėje apskaitoje ir nebuvo sumokėti su darbo santykiais susiję mokesčiai.

Pastaraisiais metais, pasikeitus geopolitinei situacijai regione, nustatoma daugiau atvejų, kuomet asmenys iš Ukrainos, gavę visas Lenkijos turizmo agentūrų pagalba, atvyksta į Lietuvos Respublikos teritoriją su tikslu dirbti. Tokia tendencija stebima iš vykdomų patikrinimų ir nustatytų neteisėtai dirbančių asmenų skaičiaus didėjimo. VDI atlikdama nelegalaus darbo patikrinimus per 2015 metus nustatė 26 užsieniečius dirbančius statybose, kurių dauguma iš jų buvo Ukrainos piliečiai (apie 81 proc.), o 2016 metais tokių asmenų buvo nustatyta 44, iš kurių 38 (apie 86 proc.) buvo Ukrainos piliečiai. Nežinodami savo teisių, nemokėdami kalbos, jie gyvena ir dirba sudėtingomis sąlygomis, negaudami už darbą viso priklausančio atlygio. Kadangi jų darbas nėra legalus (jie neturi reikiamų dokumentų dirbti Lietuvoje) kyla pavojus dėl jų išnaudojimo.

⁶ Plačiau žiūrėti: http://files.Irinka.lt/LSE2013_2/LSE.pdf

2.

Prevenčijos priemonės

K2. Prašome nurodyti, kokios prevencijos priemonės Lietuvoje taikomos trečiųjų šalių piliečiams ir trečiųjų šalių piliečių darbdaviams, siekiant užkirsti kelią nelegaliam trečiosios šalies piliečių darbui:

K2a. Prevencijos priemonės ir paskatos darbdaviams: prašome nurodyti, kurios priemonės ir paskatos Lietuvoje taikomos darbdaviams, ir jas apibūdinti.

<p>Priemonės / paskatos darbdaviams</p>	<p><u>Neteisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u></p> <p>*Prašome nurodyti, ar toliau išvardytos priemonės / paskatos yra taikomos Lietuvoje (Taip / Ne), jeigu „taip“, prašome jas apibūdinti.</p> <p>**Prašome nurodyti, ar šios priemonės sukurtos kovoti su nelegaliu darbu ar tai bendro pobūdžio paskatos.</p>	<p><u>Teisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u></p> <p>*Prašome nurodyti, ar toliau išvardytos priemonės / paskatos yra taikomos Lietuvoje (Taip / Ne), jeigu „taip“, prašome jas apibūdinti.</p> <p>**Prašome nurodyti, ar šios priemonės sukurtos kovoti su nelegaliu darbu ar tai bendro pobūdžio paskatos.</p>
<p>a. 1. Darbdaviams skirtos informacijos kampanijos</p> <p>Darbdavių informavimas / informuotumo didinimas apie sąlygas, kuriomis jie gali samdyti trečiųjų šalių piliečius</p> <p>Pateikite informaciją apie kiekvieną kampaniją, jeigu tokios buvo vykdomos Lietuvoje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuriems sektoriams ji buvo skirta? - Kaip kampanija buvo vykdoma? (pvz., per reklamą, vizitus ir diskusijas su valdžios atstovais, kt.) 	<p>Bendra informacija teikiama Migracijos departamento ir Lietuvos darbo biržos puslapiuose⁷.</p>	
<p>a. 2. Darbdavių informavimas</p> <p>Administracinių procedūrų paprastinimas ir darbdavių, įdarbinančių trečiųjų šalių piliečius, informavimas (pvz., pagalbos linija, informacija ministerijų svetainėje, kt.)</p>	<p>Bendra informacija teikiama MD ir LDB puslapiuose.⁸</p>	
<p>a. 3. Partnerystės susitarimai ir socialinių partnerių iniciatyvos</p> <p>To paties sektoriaus (pvz., statybos) profesinių sąjungų ir darbdavių asociacijų sprendimas sudaryti dvišales sutartis dėl veiksmų nelegaliam darbui pašaboti</p>	<p>VDI, PD, MD ir VSAT 2008 m. sausio 21 d. pasirašė susitarimą „Dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo kontrolės ir prevencijos srityje“. Šia sutartimi institucijos įsipareigojo bendradarbiauti centriniu ir vietiniu lygiais vykdant užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo bei neteisėto buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje kontrolę ir prevenciją.</p>	
<p>a. 4. Reikalavimas, kad darbdavys praneštų kompetentingoms institucijoms apie trečiosios šalies piliečio darbą</p>	<p>Darbdavys yra įpareigotas pranešti atitinkamoms institucijoms tik apie teisėtai esantį ir legaliai įdarbintą ar atleistą užsieniečių.</p> <p>Norėdamas įdarbinti užsieniečių darbdavys privalo kreiptis į teritorinę darbo diržą ir gauti leidimą dirbti arba sprendimą dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos darbo rinkos poreikiams, išskyrus įstatyme nustatytus atvejus, kai leidimo dirbti gavimo arba darbo rinkos testo reikalavimas netaikomas (turi trūkstantį darbo</p>	

⁷ <http://www.migracija.lt> ir <http://www.ldb.lt>.

⁸ T.p.

	<p>rinkoje profesiją, atitinka tam tikras sąlygas dėl didesnio jam mokamo darbo užmokesčio, kt.).</p> <p>Darbdavys privalo ne vėliau kaip dieną iki darbo sutarties sudarymo pareikalauti iš trečiosios šalies piliečio pateikti galiojantį leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ar kitą dokumentą, suteikiantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje.</p> <p>Darbdavys privalo teritorinei darbo biržai pateikti registruoti su TŠP sudarytos darbo sutarties kopiją⁹, taip pat per 3 darbo dienas informuoti Lietuvos darbo biržą apie darbo sutarties su užsieniečiu nutraukimą, o Migracijos departamentą per 7 darbo dienas informuoti apie darbo sutarties su užsieniečių nutraukimą arba užmokesčio sumažinimą (taikoma aukštos kvalifikacijos darbuotojams, kurie turi gauti ne mažesnę nei nustatyta darbo užmokesčio dydį).</p> <p>Parengti įstatymų projektai, pateikti svarstyti Vyriausybei, kuriais siūloma įtvirtinti pareigą priimančiajai įmonei, įsteigta Lietuvos Respublikoje, pranešti Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui apie užsieniečio, trečiojoje šalyje įsteigtos įmonės atsiųsto laikinai dirbti (komandiruoto) į įmonę Lietuvos Respublikoje, darbo pradžią. Už šios pareigos neįvykdymą siūloma nustatyti administracinę atsakomybę (baudą).</p>	
a. 5. Kitos darbdaviams taikomos priemonės / paskatos	Netaikoma	Netaikoma

K2b. Priemonės ir paskatos darbuotojams iš trečiųjų šalių: prašome nurodyti, kurios priemonės ir paskatos Lietuvoje taikomos darbuotojams iš trečiųjų šalių ir jas apibūdinti.

Priemonės / paskatos trečiųjų šalių piliečiams	<u>Neteisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u>	<u>Teisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u>
	Prašome nurodyti, ar šios priemonės / paskatos yra taikomos (Taip / Ne), jeigu „taip“, prašome jas apibūdinti.	Prašome nurodyti, ar šios priemonės / paskatos yra taikomos Lietuvoje (Taip / Ne), jeigu „taip“, prašome jas apibūdinti.
<p>b. 1. Finansinės paskatos trečiųjų šalių piliečiams</p> <p>Finansinės ir fiskalinės paskatos, tarp jų ir socialinės apsaugos – t. y. kokios nors socialinės apsaugos priemonės, skirtos paskatinti darbdavius teisiškai įregistruoti savo darbuotojus</p>	<p>Taikomos visiems darbuotojams nustatytos bendros priemonės: legaliai dirbant taikomos socialinės ir sveikatos apsaugos garantijos, skaičiuojamas darbo stažas ir pan. Konkrečių priemonių trečiųjų šalių piliečiams nėra numatyta.</p>	
<p>b. 2. Informacinės kampanijos dirbantiesiems (potencialiems ar esantiems)</p> <p>(tarp jų ir kampanijos trečiojoje šalyje iki išvykstant ir išvykus)</p> <p>Kiekvienos kampanijos atveju prašome:</p>	<p>Migracijos departamento svetainėje¹⁰ skelbiama informacija apie teisėtą migracijos galimybes (pvz., kur reikėtų kreiptis, kokius dokumentus reikėtų pateikti, kad užsienietis, ketinantis dirbti Lietuvos Respublikoje, gautų dokumentą, suteikiantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje, ir pan.). Taip pat skelbiama informacija apie neteisėtą migraciją.</p> <p>VDI interneto svetainėje¹¹ skelbiamas pasitikėjimo telefonas raginant informuoti apie nelegalų darbą. Informacija apie šį telefoną išspausdinta ant VDI informacinių vizitinių kortelių, platinamų susitikimuose su visuomene. Internetiniame puslapyje</p>	

⁹ UTPĮ 62 str. 2(1) Tais atvejais, kai užsienietis privalo įsigyti leidimą dirbti, taip pat šio įstatymo 58 straipsnio 2 ir 11 punktuose nurodytais atvejais, kai užsienietis atleidžiamas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti, darbdavys teritorinei darbo biržai turi pateikti registruoti su užsieniečiu sudarytos darbo sutarties kopiją, patvirtintą teisės aktų nustatyta tvarka. Šią pareigą darbdavys turi įvykdyti per 2 mėnesius nuo leidimo dirbti išdavimo dienos, šio įstatymo 58 straipsnio 2 punkte nurodytu atveju – per vieną mėnesį nuo darbo sutarties sudarymo dienos, o šio įstatymo 58 straipsnio 11 punkte nurodytu atveju – per vieną mėnesį nuo nacionalinės vizos išdavimo dienos.

¹⁰ www.migracija.lt

¹¹ <http://www.vdi.lt/>

<p>- Pateikti jos detales, pvz., kokioms grupėms skirta, kuriai šaliai, kurioms darbuotojų kategorijoms, kt.</p> <p>- Paaiškinti, kaip kampanija buvo vykdoma (pvz., per reklamą, vizitus ir diskusijas su valdžios atstovais, kt.)</p>	<p>yra patalpinta informacija anglų kalba, kurioje yra nurodyti pagrindiniai reikalavimai prieš pradėdant dirbti Lietuvos Respublikoje.</p>
<p>b. 3. Informacinė parama darbuotojams iš trečiųjų šalių (pvz., vieno langelio informacijos centrai)</p>	<p>VDI interneto svetainėje skelbiamas pasitikėjimo telefonas raginant informuoti apie nelegalų darbą. Informacija apie šį telefoną išspausdinta ant VDI informacinių vizitinių kortelių, platinamų susitikimuose su visuomene. Internetiniame puslapyje yra patalpinta informacija anglų kalba, kurioje yra nurodyti pagrindiniai reikalavimai prieš pradėdant dirbti Lietuvos Respublikoje. O Migracijos departamento interneto svetainėje skelbiama informacija anglų kalba apie teisėtos migracijos galimybes ir apie neteisėtą migraciją (pvz., kokiais atvejais užsieniečio atvykimas į Lietuvos Respubliką arba buvimas ar gyvenimas joje laikomas neteisėtu, kokiais atvejais užsienietis gali būti grąžintas į užsienio valstybę ar išsiųstas iš Lietuvos respublikos, kokiais atvejais jam gali būti uždrausta atvykti į Lietuvos Respublikos ir pan.).</p>
<p>b. 4. Kitos priemonės / paskatos darbuotojams iš trečiųjų šalių (tarp jų ir reikalavimas, kad trečiosios šalies pilietis praneštų kompetentingoms institucijoms apie darbo sąlygų pokyčius)</p>	<p>Šiuo metu nėra jokių reikalavimų bei paskatų darbuotojams iš trečiųjų šalių. Tačiau įsigaliojus Užimtumo įstatymui, bus numatyta pareiga darbdaviui per 3 darbo dienas nuo darbo sutarties su trečiosios šalies piliečiu sudarymo ar nutraukimo dienos raštu pranešti Valstybinei darbo inspekcijai apie darbo pradžią ir pabaigą.</p>

K3. Ar Lietuvoje atliekamas rizikos vertinimas, siekiant nustatyti veiklos sektorius („jautrias sritis“), kuriuose gali būti aptinkama daugiausiai nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių?

Už neteisėtai šalyje esančių ir nelegaliai įdarbintus trečiųjų šalių piliečius darbdavys ar jo įgaliotas asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tokias bylas nagrinėja ikiteisminio tyrimo institucijos. Teisėtai šalyje esančių ir nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių darbas užtraukia darbdaviams ar atsakingiems asmenims tik administracinę atsakomybę.

K3a. Kokiais metodais ir priemonėmis vertinama rizika?

Nuo 2013 m. VDI naudoja Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistemą, papildant pastarąją ūkio subjekto rizikingumo kriterijais, susijusiais su nelegalaus (neteisėto) darbo kontrole ir jos rezultatais. Šie kriterijai yra paskelbti viešai.¹² Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistemos įdiegimas nelegalaus darbo kontrolės srityje leido nuo 2014 m. sausio 1 d. pradėti efektyviau ir rezultatyviau vykdyti ūkio subjektų priežiūrą, efektyviau naudoti VDI finansinius ir žmogiškuosius išteklius, nuolatos stebėti, matuoti ir vertinti ūkio subjektų rizikingumo pokyčius nelegalaus (neteisėto) darbo srityje.

Patikrinimai dažniausiai atliekami tuose sektoriuose, kuriuose yra nustatoma daugiausia neteisėtai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, pvz.: statyboje, maitinimo ir gėrimų paslaugų teikimo veikloje, transporto ir saugojimo veiklos sektoriuose, žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veiklose. Taip pat minėti patikrinimai atliekami gavus pranešimus dėl galimo neteisėto trečiųjų šalių piliečių darbo iš kitų kontroliuojančių institucijų bei piliečių. Pavyzdžiui, VDI per 2016 metus gavo 1 991 pranešimą dėl viešo intereso (2015 m. – 2 247), ir 825 (2015 m. – 1 123) iš jų buvo dėl nelegalaus darbo, o 22 (2015 m. – 12) dėl užsieniečių nelegalaus darbo. Visus minėtus pranešimus VDI teritorinių skyrių vedėjai vertinta pagal rizikingumo kriterijus ir atrinktus pranešimus perduoda inspektoriams tolimesniems veiksams. Pažymėtina, kad apie 50 proc. atliktų patikrinimų pagal pranešimus dėl viešo intereso pasitvirtina.

K3b. Kurios institucijos dalyvauja vertinant riziką?

Rizikos vertinimo procesą koordinuoja VDI. Atrenkant rizikingus mokesčių mokėtojus yra sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė, į kurią be VDI dar įeina Valstybinė mokesčių inspekcija ir Valstybinis socialinio draudimo fondo valdyba. 2016 m.

¹² Plačiau žiūrėti: <http://www.vdi.lt>

tarpinstitucinės darbo grupės nutarimu buvo atrinkti rizikingi mokesčių mokėtojai. Jiems buvo išsiųsta per 39 tūkst. perspėjamųjų laiškų. VDI inspektoriai rizikingose įmonėse, kurias atsirinko iš sąrašo, atliko patikrinimus.

K3c. Kaip rizikos vertinimo rezultatai pritaikomi praktiškai (pvz., naudojami tikslinėms patikroms)?

Pagal rizikos vertinimo kriterijus atrinktose įmonėse VDI inspektoriai atlieka patikrinimus.

K4a. Kokie yra teigiami ir neigiami prevencijos priemonių, susijusių su nelegaliu trečiųjų šalių piliečių darbu, aspektai? Prašome nurodyti pateiktos informacijos šaltinius.

Rizikingų įmonių atanka ir perspėjimai turi teigiamų rezultatų. Pavyzdžiui, pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos informaciją kontroliuotose įmonėse vidutinis darbo užmokestis 2015 m., palyginti su 2014 m. padidėjo beveik 12 procentų¹³.

K4b. Kokių Lietuvoje yra gerosios praktikos pavyzdžių, susijusių su nelegalaus darbo prevencija? Kokie sėkmės veiksniai kartu su priemonėmis gali būti laikomi gerąja praktika? Prašome nurodyti pateiktos informacijos šaltinius.

Mažinant rizikas, susijusias su realaus darbuotojų darbo laiko neapskaitymu (darbas nepilną darbo dieną) ir dalies darbo užmokesčio mokėjimu „vokeliuose“, jau keletą metų Valstybinė mokesčių inspekcija taiko kompleksinį poveikio priemonių modelį „Ispėjau – pasirink“, kuriame taip pat dalyvaudavo VDI. Pernai šio modelio taikymas buvo tęsiamas sudarius tarpinstitucinę darbo grupę, į kurią įeina, Valstybinė mokesčių inspekcijos, VDI ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos atstovai.

Tarpinstitucinės darbo grupės nutarimu buvo atrinkti rizikingi mokesčių mokėtojai. Jiems Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos darbuotojai iš viso išsiuntė per 39 tūkst. perspėjamųjų laiškų. Savo ruožtu, VDI inspektoriai taip pat rizikingose įmonėse, kurias atsirinko iš sąrašo, atliko patikrinimus.

¹³ Plačiau: <http://www.vdi.lt/PdfUploads/SeselinEkonomika2016.pdf>.

3.

Nelegalaus trečiųjų šalių
piliečių darbo atvejų
nustatymas

K5a. Kurios kompetentingos institucijos Lietuvoje atsakingos už nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių nustatymą?

VDI vykdo nelegalaus (neteisėto) darbo, darbo teisės aktų pažeidimų kontrolę ir prevenciją, taip pat ir trečiųjų šalių piliečių darbo kontrolę ir prevenciją.

VDI, koordinuodama nelegalaus darbo reiškinų kontrolę ir derindama veiksmus:

- rengia nelegalaus darbo reiškinų kontrolės metodikas ir rekomendacijas, organizuoja seminarus;
- analizuoja kontrolės rezultatus ir teikia išvadas visoms nelegalų darbą kontroliuojančioms institucijoms ir įstaigoms;
- ne rečiau kaip kartą per pusmetį rengia visų nelegalų darbą kontroliuojančių institucijų ir įstaigų atstovų pasitarimus, per kuriuos aptariamos nelegalaus darbo reiškinų problemos, pasiūlymai dėl susijusios su nelegaliu darbu teisinės bazės tobulinimo, tarpusavio bendradarbiavimo ir kitokie klausimai;
- organizuoja švietėjišką veiklą, skirtą ugdyti nepakantumą nelegalaus darbo reiškiniams ir skatinti visuomenės aktyvumą juos nustatant.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo sudaryta Komisija valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti (toliau – Komisija). Komisijos darbas iš esmės skirtas kompleksiniams kontrolės priemonių planams rengti ir jų įgyvendinimui stebėti, t. y. sistemiskai ir kompleksiskai atsakyti į sisteminius šešėlinės ekonomikos reiškinus. 2008 m. sausio 21 d. pasirašyta sutartis¹⁴ dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ir neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo kontrolės ir prevencijos srityje tarp VDI, PD, MD ir VSAT siekiant užtikrinti efektyvią užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę bei prevenciją. Šios institucijos gavusios informacijos apie galimai nelegalų ar neteisėtą užsieniečių darbą, apie tai informuoti VDI. VDI dažnai patikrinimus atlieka gavusi informaciją iš atitinkamų institucijų. Vykdam patikrinimus pagal gaunamą informaciją, VDI teritorinis skyrius vertina, ar verta pasitelkti patikrinimams policijos pareigūnus.

K5b. Ar yra specialios institucijos, atsakingos už konkrečius sektorius?

Ne. Visos institucijos dirba visuose ekonominėse veiklos sektoriuose, nėra atskiros specializacijos pagal sektorius.

K5c. Kalbant apie darbo inspekciją, ar ji turi atskiras funkcijas / padalinius, skirtus nustatyti nelegalų migrantų iš trečiųjų šalių darbą?

Ne, bet nuo 2011 m. penkiuose didžiausiuose miestuose buvo įsteigtos nuolatinės VDI nelegalaus darbo kontrolės grupės ir suintensyvinata nelegalaus darbo kontrolė bei prevencija. Minėtos grupės vykdo inspektavimus susijusius tik su nelegaliu (neteisėtu) darbu, tarp jų ir su TŠP nelegaliu darbu.

K5d. Kaip kompetentingos institucijos ir kitos organizacijos bendradarbiauja? Ar Lietuvoje sukurti kokie nors bendradarbiavimo mechanizmai / forumai? Ar yra kokia nors teisinė bazė, reglamentuojanti institucijų bendradarbiavimą neteisėto trečiųjų šalių piliečių darbo srityje, ar yra pasirašyti bendradarbiavimo susitarimai, ar tai priklauso nuo konkrečios situacijos?

VDI vykdydama nelegalaus užsieniečių darbo kontrolę ir prevenciją bendradarbiauja su kitomis institucijomis. 2008 m. sausio 21 d. pasirašyta sutartis dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ir neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo kontrolės ir prevencijos srityje tarp VDI, Policijos departamento, Migracijos departamento ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos siekiant užtikrinti efektyvią užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę bei prevenciją. Šios institucijos gavusios informacijos apie galimai nelegalų ar neteisėtą užsieniečių darbą, apie tai informuoti VDI. VDI dažnai patikrinimus atlieka gavusi informaciją iš atitinkamų institucijų. Vykdam patikrinimus pagal gaunamą informaciją, VDI teritorinis skyrius vertina, ar verta pasitelkti patikrinimams policijos pareigūnus. Migracijos institucijos informaciją apie galimai nelegalų ar neteisėtą užsieniečių darbą gali gauti vykdydamos užsieniečių teisėto buvimo ir gyvenimo šalyje kontrolę. Informaciją apie galimai nelegalų užsieniečių darbą taip pat teikia teritorinės darbo biržos padaliniai, atsižvelgiant į

¹⁴ 2008 m. sausio 21 d. susitarimas „Dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo kontrolės ir prevencijos srityje“

rizikingiausias ekonominės veiklos sritis, o taip pat atrinkti rizikingiausius darbdavius, kurie galimai, pasibaigus sutarties terminui, samdo užsieniečius nelegaliam darbui, arba galimai samdo užsieniečius, kuriems nebuvo išduoti leidimai dirbti, patikrinimams vykdyti. Policija vykdo prekybos žmonėmis kontrolę ir prevenciją. Policija taip pat tiria bylas, kai darbdaviai įdarbina Lietuvos Respublikoje nelegaliai esančius trečiųjų šalių piliečius. VDI kiekvienais metais rengia planus patikrinti įmones dėl užsieniečių nelegalaus darbo, tačiau dažnai minėti patikrinimai atliekami arba pagal pranešimus dėl viešojo intereso arba pagal kitų institucijų pateiktą informaciją.

K5e. Prašome nurodyti statistinius duomenis, kiek darbuotojų / inspektorių dalyvavo nustatant / tikrinant nelegalaus darbo atvejus 2015 metais, suskirstykite pagal institucijas ir jeigu yra duomenų, pagal sektorius (jeigu nėra, pateikite paskutinių turimų metų duomenis). Prašome nurodyti, ar darbuotojų užduotis buvo nustatyti nelegaliai dirbančius trečiųjų šalių piliečius, ar dalyvauti bendruose patikrinimuose, susijusiuose su nelegaliu darbu.

VDI Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio teritoriniuose skyriuose yra suformuotos nuolatinės nelegalaus darbo kontrolės grupės (26 inspektoriai). Užsieniečių nelegalus darbas dažnai nustatomas planinių prevencinių patikrų metu. 2013 m. Nelegalaus darbo planinės prevencinės akcijos (dėl užsieniečių nelegalaus darbo) metu patikrinta 50 įmonių ir 1 fizinis asmuo. Viso buvo nustatyti 7 nelegaliai dirbę asmenys, iš kurių 2 trečiųjų šalių piliečiai (vienas asmuo Baltarusijos Respublikos pilietis ir vienas Kinijos pilietis). 2017 metais taip pat planuojama vykdyti tikslinę akciją dėl užsieniečių patikrinimų.

2016 m. lapkričio – gruodžio mėn. VDI atliko ūkio subjektų, įtrauktų į Lietuvos darbo biržos pateiktą įmonių, kurios kreipėsi į Lietuvos darbo biržą dėl leidimų komandiruojamiems darbuotojams išdavimo, sąrašą, planiniai patikrinimai. Komandiruoti darbuotojai buvo pasirinkti pagal Lietuvos darbo biržos prašymą ir gavus iš jų sąrašus. Iš pateikto sąrašo buvo patikrinta 11 ūkio subjektų, pas kuriuos nelegalaus darbo atvejų, taip pat darbo įstatymų pažeidimų nenumatyta, administracinio poveikio priemonės taikytos nebuvo.

Iš tikrintų ūkio subjektų, kuriuose komandiruoti užsieniečiai faktiškai dirbo, tik 4 atvejais apie komandiruojamą į Lietuvos Respubliką darbuotoją Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka buvo pranešta VDI teritoriniams skyriams. 5 ūkio subjektai, komandiruojuojantys darbuotojus į Lietuvą, pranešimų nepateikė. Ne visais atvejais, kai komandiruoti užsieniečiai faktiškai dirbo Lietuvos įmonėse, buvo laikomasi reikalavimo su darbuotojų komandiravimu susijusius dokumentus (darbo sutarčių, darbo laiko apskaitos žiniaraščių kopijas ir kt.) laikyti jų darbo vietoje. Šioms neatitiktims ištaisyti trims ūkio subjektams buvo surašytos rekomendacijos. Nepaisant to, kad visi ūkio subjektai, kuriuos buvo siekiama patikrinti, buvo kreipęsi į Lietuvos darbo biržą dėl leidimų dirbti komandiruotiems darbuotojams išdavimo, nustatyta nemažai atvejų, kai komandiruoti darbuotojai darbo funkcijų faktiškai nevykdė – į Lietuvos įmones užsieniečiai neatvyko, jau buvo išvykę iš šalies arba Lietuvos ūkio subjektai jokios ekonominės veiklos faktiškai nevykdė.

K6. Kokios priemonės Lietuvoje taikomos nelegaliam trečiųjų šalių piliečių darbui nustatyti?

Patikros pagal rizikos faktorius, specializuotos patikros skirtos TŠP, informacija iš migracija susijusių institucijų – Migracijos departamentu, Policijos departamentu, Lietuvos darbo biržos skyriais, Valstybinės sienos apsaugos tarnyba.

Iš šių institucijų VDI gauna informaciją apie galimą užsieniečių nelegalų darbą, o taip pat dalyvauja bendruose patikrinimuose pagal gautą informaciją. Patikrinimai paprastai vykdomi vienos iš institucijos prašymu pagal turimą informaciją.

K7. Kaip Lietuvoje atliekamos patikros?

K7a. Kokiais metodais darbdaviai atrenkami patikrai (darbo inspekcijos atliekamos tikslinės konkrečių verslo sektorių / trečiųjų šalių piliečių kategorijų patikros)?

Vykdydama Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo bei kitų jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatas, VDI planiniams patikrinimams organizuoti yra įdiegusi ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistemą, kurioje yra vertinamas kiekvieno konkretaus ūkio subjekto rizikingumas.

Ūkio subjektų rizikingumui nelegalaus darbo srityje įvertinti, be kitų kriterijų, naudojami šie – užsieniečių (darbuotojų) dalis įmonėje; įmonėje nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų skaičius (daroma prielaida, kad ūkio subjekte anksčiau nustačius

nelegaliai dirbusį asmenį didesnė rizika, kad tokie pažeidimai gali pasikartoti dar kartą); ekonominės veiklos sektoriaus nelegalaus darbo pažeidimų lygis (daroma prielaida, kad įmonė priklausanti ūkio sektoriui, kuris pasižymi nelegalaus darbo rizika yra rizikingesnė).

Pažymėtina, kad nustačius įmonėje bent vieną nelegaliai dirbantį asmenį, rizika išlieka 3 metus ir tik po 3 metų šiek tiek sumažėja. Visiškai rodiklis nebeįtakoja įmonės rizikingumo tik po 5 metų.

K7b. Kaip patikros planuojamos? Ar jos paremtos rizikos vertinimo rezultatais?

Vykdydama nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų ir teisės aktų pažeidimų prevenciją, taip pat teisės aktų reikalavimų vykdymo kontrolę, VDI pagal kompetenciją atlieka ūkio subjektų veiklos planinius ir neplaninius patikrinimus. Planiniai patikrinimai vykdomi vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintu VDI metiniu veiklos planu, kuriame nustatomos šių patikrinimų kryptys, tikrintini ekonominės veiklos sektoriai, specifika ir apimtys. Planinių patikrinimų skaičius nustatomas pagal VDI skiriamus finansinių ir žmogiškųjų išteklių resursus. Neplaniniai patikrinimai vykdomi tiriant įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai, ir profesinių ligų priežastis, tikrinant VDI gautą ar visuomenės informavimo priemonėse skelbtą informaciją apie teisės aktų pažeidimus bei ginant viešąjį interesą teisės aktų vykdymo klausimais, taip pat siekiant sumažinti įvykių darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai (toliau – nelaimingi atsitikimai darbe), profesinių ligų skaičių, galimų teisės aktų reikalavimų pažeidimų tikimybę.

Planiniai ir neplaniniai patikrinimai vykdomi vadovaujantis Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo metodikoje nustatytais kriterijais, įvertinus ūkio subjekto rizikingumą pažeisti teisės aktų reikalavimus. VDI per 2016 metus atliko apie 9 700 (2015 m. – apie 10 000) ūkio subjektų patikrinimų, iš jų apie 6 600 (2015 m. – 6 700) buvo planiniai patikrinimai, ir apie 3 100 (2015 m. – 3 300) – neplaniniai.

K7c. Ar gali patikrą paskatinti pranešimai / signalai, gauti (a) iš visuomenės (pvz., informatorių) ir (b) iš nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių? Ar veikia karštoji linija pranešti apie nelegalaus darbo atvejus?

VDI yra įdiegtas pasitikėjimo telefonas, kuriuo gaunama informacija apie nelegalų darbą (tiek užsieniečių, tiek vietinių). Priėmus pasitikėjimo telefonų informaciją, ji yra vertinama, o vėliau pateikiama VDI teritorinių skyrių vedėjams dėl patikrinimų atlikimo.

Taip pat informacija gali būti pateikta užpildžius VDI internetinėje svetainėje esančią formą, kuri skirta nelegaliam darbui. Minėta informacija taip pat yra vertinama, kaip ir informacija gauta pasitikėjimo telefonu.

Vis dažniau VDI gauna informaciją per socialinius tinklus. Paprastai interesantai siunčia informaciją per *Facebook*'ą, bet pasitaiko atvejų, kai viešojoje erdvėje (internetiniuose portaluose, socialiniuose tinkluose) pastebėta informacija taip pat būna pagrindas pradėti tyrimą dėl galimo nelegalaus darbo.

K7d. Kurios institucijos ar institucija (a) nusprendžia atlikti patikrą ir (b) atlieka patikras?

VDI gavus informaciją apie trečiųjų šalių piliečių nelegalų darbą, yra sprendžiamas klausimas dėl galimybės pasitelkti patikrinimams kitų institucijų pareigūnus, paprastai patikrinimai atliekami kartu su Policijos pareigūnais.

Kai informacija gaunama iš migracijos tarnybų, ar VSAT tai į patikrinimus vykstama kartu su minėtų institucijų atstovais.

K7e. Kas konkrečiai tikrinama patikrų metu?

Visais užsienio šalių piliečių patikrinimų atvejais, yra tikrinama, ar darbuotojai turi reikalingus dokumentus, t. y. yra tikrinama ar užsienio valstybių piliečiai, įdarbinti laikantis jiems norminių teisės aktų nustatytos įsidarbinimo tvarka. Taip pat žiūrima ar darbdavys nepažeidinėja darbo ir poilsio laiko režimo, o taip pat kitų teisės aktų – tikrinami darbo laiko apskaitos žiniaraščiai, darbo grafikai, darbo sutartys ir kt. Gavus informaciją apie sunkias darbuotojų gyvenimo sąlygas, kreipiamasi į Policijos departamentą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo dėl galimo prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tikslams.

K7f. Kokie inspektorių įgaliojimai (patekti į patikros vietą / atlikti patikrą)? Ar darbo inspekcija, atlikdama patikras, bendradarbiauja su policija / kitomis teisėsaugos institucijomis? Jeigu „taip“, ar apie nelegalaus

trečiųjų šalių piliečių darbo atvejus / eksploatavimą automatiškai pranešama policijai / teisėsaugos institucijoms?

Visi VDI veiksmai atliekami tik laikantis VDI įstatymo ir kitų norminių teisės aktų.

VDI inspektoriai turi šias teises:

- pateikę tarnybinį pažymėjimą ir įgaliojimą, laisvai ir be išankstinio perspėjimo bet kuriuo paros metu į bet kurią darbo vietą tikrinti, ar laikomasi darbo įstatymų, darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymų ar kitų norminių teisės aktų reikalavimų;
- gauti iš darbdavio duomenis ir dokumentus (jų nuorašus, išrašus) ir kitus įrodymus, reikalingus Valstybinės darbo inspekcijos funkcijoms atlikti;
- gauti iš darbdaviams atstovaujančių asmenų, darbdavio įgaliotų asmenų, darbuotojų, kitų tikrinamoje darbo vietoje esančių asmenų paaiškinimus žodžiu ar raštu dėl darbo, darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymų, kitų norminių teisės aktų, reglamentuojančių darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo santykius, pažeidimų ar dėl Valstybinės darbo inspekcijos nurodymų nevykdymo (jeigu nėra galimybės gauti šią informaciją vietoje, darbdaviui atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo kviečiamas į Valstybinės darbo inspekcijos struktūrinį padalinį);
- laikinai – iki 7 darbo dienų – paimti iš darbdavio dokumentus, reikalingus Valstybinės darbo inspekcijos funkcijoms atlikti, surašant ir pateikiant šių dokumentų paėmimo aktą, arba daryti šių dokumentų kopijas ar išrašus. Jei dokumentai yra paimami, Valstybinės darbo inspekcijos inspektorius darbdaviui atstovaujančio asmens prašymu privalo leisti šiam pasidaryti paimamų dokumentų kopijas. Darbdaviui atstovaujantis asmuo turi teisę reikalauti minėtų kopijų tikrumą patvirtinti Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriaus žyma;
- atliekant tarnybines pareigas prirėikus pasitelkti policijos pareigūnus;
- vykdydami darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo santykius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų pažeidimų prevenciją ir kontrolę, nepažeisdami įstatymais garantuoto asmens privataus gyvenimo neliečiamumo, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus.

Pagal Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro¹⁵, atliekant patikras dėl užsieniečių nelegalaus darbo bei nustatius galimą prekybos žmonėmis atvejį prekybos žmonėmis aukai organizuoja būtiną pagalbą (pvz., medicinos pagalbą), informuoja NVO, teikiančią pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, ir visą informaciją perduoda policijai.

K7g. Kaip dažnai atliekamos skirtingų sektorių patikros? Ar jos atliekamos atsitiktiniais intervalais?

Ūkio subjektų, kurie pagal Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo metodikos darbuotojų saugos ir sveikatos rizikingumo laipsnio reikšmes patenka į nustatytą rizikingumo intervalą „Tikrinti“, planiniai patikrinimai atliekami ne dažniau kaip vieną kartą per 3 metus.

Dėl reikšmingos žalos visuomenei ar konkreitiems asmenims bei padidintos rizikos nelaimingiems atsitikimams darbe įvykti nenustatant periodiškumo ir nevertinant ūkio subjektų rizikingumo pagal Ūkio subjektų rizikingumo vertinimo metodiką atliekami:

- nelegalaus darbo (neteisėtos veiklos), įskaitant ir darbo bei poilsio laiko režimų pažeidimus, kontrolės planiniai patikrinimai;
- ūkio subjektų, vykdančių statybos darbus, statybos objektų ir statybviečių (toliau – statybvietės) planiniai patikrinimai.

K7h. Kaip patikros atliekamos (pvz., patikrinimai darbo vietoje / kontrolė, pokalbis su darbuotojais ir jų patikra)?

VDI inspektorius, vykdamas planinį ar neplaninį patikrinimą, prieš ūkio subjekto patikrinimą susipažįsta su visa informacija apie ūkio subjektą, pasirenka klausimyną ar/ir teminius klausimynus, pagal kurį (-iuos) bus atliekamas ūkio subjekto

¹⁵ 2015 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. I-327/1V-1015/A1-758 „Dėl prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų patvirtinimo“

patikrinimas, išsiaiškina poreikį ir galimybę vykdant patikrinimą kartu atlikti ir kitų klausimų tikrinimą ar (ir) tyrimą (nagrinėjimą). Numatęs patikrinimo datą, VDI inspektorius išsiunčia ūkio subjekto vadovui pranešimą apie planinį patikrinimą arba priima sprendimą dėl galimybių iš anksto informuoti ūkio subjekto vadovą apie neplaninį patikrinimą ir, priėmęs sprendimą dėl išankstinio informavimo, išsiunčia pranešimą apie neplaninį patikrinimą.

VDI inspektorius atliekantis ūkio subjekto patikrinimą pirmiausia susitinka su ūkio subjekto vadovu ir pakviestais dalyvauti patikrinime asmenimis, taip pat susitariama, kad darbo inspektorius lydėtų pats ūkio subjekto vadovas ar jo įgaliotas asmuo, netrukdamas darbo proceso, tęsiamas patikrinimas pagal atitinkamą (-us) klausimyną (-us), aplankant konkrečias darbo vietas, vertinama darbo aplinka, teikiami klausimai darbuotojams, esant poreikiui, iš jų paaimami raštiški paaiškinimai, situacijos fiksuojamos foto ar video aparatūra, taip pat atliekami kiti patikrinimui atlikti būtini veiksmai. Kontroliniai klausimynai gali būti nenaudojami atliekant nelegalaus darbo kontrolę.

Pažymėtina, kad vykdant nelegalaus darbo kontrolę pagal gautą informaciją, nepaisant jos rūšies, bei reaguojant į visuomenės informavimo priemonėse publikuotą ar kitaip paviešintą informaciją dėl viešojo intereso pažeidimo teisės aktų vykdymo klausimais ūkio subjektas iš anksto nėra informuojamas apie VDI neplaninį patikrinimą.

K8. Kokios techninės priemonės ir metodai naudojami nelegaliam trečiųjų šalių piliečių darbui nustatyti (pvz., planuojamų vizitų žemėlapiai, įmonių atrankos kriterijai, patikros principai, kontroliniai sąrašai, interviu scenarijai, vizitų protokolai ir vizitų procedūros)?

VDI atliekant patikrinimus nelegaliam trečiųjų šalių piliečių darbui nustatyti naudojamos bendros priemonės bei metodai, nėra numatyta atskirų procedūrų bei metodų. Tačiau pažymėtina, kad VDI inspektoriai, prieš kiekvieną patikrinimą turi įvertinti visas aplinkybes bei gali nuspręsti kokias priemones naudoti bei kokias institucijas įtraukti į būsimą patikrinimą. Kaip ir buvo minėta, VDI inspektoriai patikrinimo metu turi teisę fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus.

K9. Kokie Lietuvoje taikomų nelegalaus trečiųjų šalių piliečių darbo nustatymo priemonių teigiami ir neigiami aspektai? Kokių gerosios praktikos pavyzdžių, susijusių su nelegalaus darbo nustatymu, galėtumėte nurodyti? Kokie sėkmės veiksniai kartu su priemonėmis gali būti laikomi gerąja praktika?

Valstybės institucijos, į trečiųjų šalių piliečių nelegalų darbą žiūri iš savo perspektyvos, todėl pasigendama bendrų veiksmų. Reikalingas didesnis kovos su trečiųjų šalių piliečių nelegaliu darbu koordinavimas ir žmogiškųjų išteklių bei techninių priemonių paskirstymas šiam tikslui.

4.

Sankcijas darbdaviams

K10. Prie kiekvienos išvardytos sankcijos prašome paminėti, ar šios rūšies sankcija Lietuvoje taikoma, ir jeigu „taip“, prašome apibūdinti, kuriais atvejais šios sankcijos taikomos.

Sankcijos darbdaviams	<u>Neteisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u> *Prašome nurodyti, ar Lietuvoje taikoma ši sankcija (Taip / Ne), jeigu „taip“, kuriais atvejais **Prašome pateikti nuorodą į konkrečias teises nuostatas	<u>Teisėtai esantys ir nelegaliai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai</u> *Prašome nurodyti, ar Lietuvoje taikoma ši sankcija (Taip / Ne), jeigu „taip“, kuriais atvejais **Prašome pateikti nuorodą į konkrečias teises nuostatas
Baudos (pvz., baudos už nelegaliai pasamdytą darbuotoją)	<p>Nelegalus darbas užtraukia baudą darbdaviams ar kitiems atsakingiems asmenims nuo vieno tūkstančio iki penkių tūkstančių eurų. Pakartotinai padarytas administracinis nusižengimas užtraukia baudą darbdaviams ar kitiems atsakingiems asmenims nuo penkių tūkstančių iki šešių tūkstančių eurų. (Administracinių nusižengimų kodeksas 95 str.)</p> <p>Darbdaviams – juridiniams asmenims, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams, skiriama nuo 868 iki 2 896 eurų bauda už kiekvieną nelegaliai dirbusį trečiosios šalies pilietį. Tokie patys veiksmai, padaryti už šį pažeidimą bausto juridinio asmens per metus nuo tos dienos, kai paskirta bauda baigta vykdyti, užtraukia baudą juridiniam asmeniui už kiekvieną trečiosios šalies pilietį nuo 2 896 iki 5 792 eurų. (Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str.)</p>	
Darbdavių įkalinimas (Prašome nurodyti sunkinančias aplinkybes)	<p>Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, versliškai įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esančius trečiųjų šalių piliečius arba įdarbinęs penkis ar daugiau Lietuvos Respublikoje nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių, arba įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esantį trečiųjų šalių pilietį ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis, arba įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esantį trečiųjų šalių nepilnametį pilietį, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. (BK 292-1 str.)</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Finansinės naudos konfiskavimas (pvz., darbdavio pelno ar pajamų dalies)	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Teisės dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose atėmimas	<p>Darbdaviams, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams, atitinkamai taikoma apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.</p> <p>(Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str.)</p>	
Laikinas ar galutinis įmonės ar darbo vietos likvidavimas	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Įrangos / turto konfiskavimas	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Veiklos sustabdymas	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Prekybos licencijos panaikinimas / veiklos uždraudimas	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	
Leidimo gyventi panaikinimas, jeigu darbdavys yra trečiosios šalies pilietis	<p style="text-align: center;">Ne</p> <p style="text-align: center;">Ne</p>	

<p>Kitos sankcijos</p>	<p>Darbdaviams, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams, atitinkamai taikoma apribojimas:</p> <p>1) teisės gauti subsidijas, išmokas ar kitą valstybės pagalbą, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, atėmimas iki 5 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka;</p> <p>2) įpareigojimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka sugrąžinti tam tikrą dalį arba visas per 12 mėnesių laikotarpį iki nelegalaus darbo nustatymo suteiktų subsidijų, išmokų ar kitos valstybės pagalbos, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, lėšas.</p> <p>(Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str.)</p>
-------------------------------	---

K11a. Ar procedūros skiriasi, jeigu nėra įrodymų, kad darbdavys tyčia nusamdė nelegalų darbuotoją? Kaip tai nustatoma? Kaip yra tuo atveju, jeigu leidimas gyventi darbuotojui buvo panaikintas?

Nustatydami nelegalų darbą (ANK 95 str.), pareigūnai, turintys teisę surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą, privalo surinkti įrodymus, kuriuos ištyrusi ir įvertinusi nagrinėjanti administracinio teisės pažeidimo bylą institucija (apylinkės teismas) galėtų konstatuoti administracinio teisės pažeidimo padarymo faktą bei nustatyti su juo susijusias aplinkybes. Asmuo administracinėn atsakomybėn už nelegalų darbą gali būti patrauktas tik esant jo kaltei. Nelegalaus darbo pažeidimas, gali būti padaromas tiek tyčios, tiek neatsargumo forma. Asmens veikoje nesant nei tyčios, nei neatsargumo, toks asmuo administracinėn atsakomybėn už nelegalų darbą netraukiamas.

K11b. Kas atsitinka, panaikinus darbuotojo leidimą gyventi?

Jeigu Lietuvos darbo biržos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išduotas leidimas dirbti Lietuvos Respublikoje buvo pagrindas užsieniečiui gauti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tai panaikinus leidimą dirbti panaikinama ir daugkartinė nacionalinė viza ar leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, ir, jeigu užsienietis yra Lietuvos Respublikoje, priimamas sprendimas dėl jo grąžinimo į užsienio valstybę.

Tačiau užsienietis neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba negrąžinamas į užsienio valstybę, jeigu jam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka yra suteiktas apsisprendimo laikotarpis, per kurį jis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar su teismu.

K12a. Ar Lietuvos teisės aktai numato baudžiamąją atsakomybę už: a/b/c/d/e (pagal 2009/52 direktyvos dėl sankcijų darbdaviams 9.1 str.) ar panašias veikas?

<p>Baudžiamosios sankcijos darbdaviams</p>	<p>Taikymas *Prašome nurodyti, ar už šį pažeidimą Lietuvoje taikoma baudžiamoji sankcija, ir jeigu „taip“, kuriais atvejais ** Prašome pateikti nuorodą į konkrečias teises nuostatas</p>
<p>(a) pažeidimas tęsiasi arba nuolat pasikartoja</p>	<p>Taip. Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, <u>versliškai</u> įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esantį trečiųjų šalių pilietį. (BK 292-1 str.)</p> <p>Darbdavys arba jo įgaliotas asmuo baudžiamas bausme arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.</p>
<p>(b) pažeidimas padaromas tuo pačiu metu įdarbinant daug neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių</p>	<p>Taip. Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, <u>įdarbinęs penkis ar daugiau</u> Lietuvos Respublikoje nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių. (BK 292-1 str.) Darbdavys arba jo įgaliotas asmuo baudžiamas bausme arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.</p>

(c) pažeidimą papildo ypatingai išnaudojamo darbo sąlygos	Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esantį trečiųjų šalių pilietį <u>ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis</u> . (BK 292-1 str.) Darbdavys arba jo įgaliotas asmuo baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.
(d) pažeidimą padaro darbdavys, kuris nors nebuvo apkaltintas padaręs pažeidimą pagal Tarybos Pamatinį sprendimą 2002/629/TVR arba dėl to pripažintas kaltu, naudojasi nelegaliai esančio trečiosios šalies piliečio darbu arba paslaugomis žinodamas, kad jis yra prekybos žmonėmis auka	Tas, kas naudojosi žmogaus darbu ar teikiamomis paslaugomis, įskaitant prostituciją, žinodamas ar turėdamas ir galėdamas žinoti, kad asmuo šį darbą dirba ar šias paslaugas teikia dėl to, kad jam išnaudojimo tikslais buvo panaudotas fizinis smurtas, grasinimai, apgaulė arba kiti BK 147 straipsnyje nurodyti būdai, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. (BK 147-2 str.)
(e) pažeidimas yra susijęs su nelegaliu nepilnamečių darbu	Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, įdarbinęs Lietuvos Respublikoje nelegaliai esantį trečiųjų šalių <u>nepilnamečių pilietį</u> . (BK 292-1 str.) Darbdavys arba jo įgaliotas asmuo baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

K12b. Ar Lietuva redagavo teisės aktus, susijusius su sankcijomis už nelegaliai įdarbintus trečiųjų šalių piliečius, po 2014 m. liepos¹⁶? Jeigu „taip“, pateikite daugiau detalių.

N/A.

K13. Kokie Lietuvoje yra teigiami ir neigiami sankcijų darbdaviams, nelegaliai įdarbinusiems trečiųjų šalių piliečius, aspektai? Kokių yra gerosios praktikos pavyzdžių, susijusių su sankcijomis darbdaviams? Kokie sėkmės veiksniai kartu su priemonėmis gali būti paminėti kaip geroji praktika? Prašome nurodyti pateiktos informacijos šaltinius.

Šiuo metu atsakomybė už nelegalų trečiųjų šalių piliečių darbą yra numatyta 3 teisės aktuose: Baudžiamajame kodekse, Administracinių nusižengimų kodekse bei Valstybinės darbo inspekcijos įstatyme. Užimtumo įstatyme, kurio įsigaliojimas numatomas 2017-07-01, planuojama vienu įstatymu nurodyti visus pažeidimus, kuomet darbdaviai bus traukiami administracinėn atsakomybėn, ne tik už trečiųjų šalių nelegalų darbą, bet ir dėl visų nelegaliai dirbančių piliečių nelegalų darbą.

¹⁶ Europos Komisija 2014 m. gegužės 22 d. paskelbė direktyvos dėl sankcijų darbdaviams įgyvendinimo ataskaitą. Šios EMT studijos tikslas yra išsiaiškinti, ar / ir jeigu „taip“ – koku mastu, buvo priimti nauji teisės aktai / praktika po šios datos.

5.

Pasekmės trečiųjų šalių
piliečiams, kurie buvo aptikti
nelegaliai dirbantys

K14. Aptikus neteisėtai šalyje esantį ir nelegaliai dirbantį trečiosios šalies pilietį, prašome apibūdinti jo padėtį:

- Jį nuspręsta grąžinti. Taip pat prašome apibūdinti procedūrą po to, kai nelegaliai dirbantis trečiosios šalies pilietis aptinkamas, ir kaip tai pranešama imigracijos institucijoms

Jeigu neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantis užsienietis atitinka vieną iš Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“¹⁷ 125 straipsnio 1 dalyje nustatytų užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę pagrindų, policija (apskritis vyriausiasis policijos komisariatas) arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys (pagal užsieniečio buvimo ar sulaikymo vietą) priima sprendimą dėl užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę (sprendime grąžinti užsienietį į užsienio valstybę, įvertinus užsieniečio galimybes kuo greičiau išvykti, nustatomas nuo 7 iki 30 dienų terminas, kuris skaičiuojamas nuo sprendimo įteikimo užsieniečiui dienos ir per kurį užsienietis įpareigojamas savanoriškai išvykti iš Lietuvos Respublikos). Tačiau sprendimas dėl užsieniečio grąžinimo į užsienio gali būti nepriimamas, jeigu pagal Lietuvos Respublikos sudarytą tarptautinę sutartį dėl neteisėtai esančių asmenų grąžinimo (readmisijos) neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantį užsienietį priima atgal Europos Sąjungos valstybė narė, jeigu ši sutartis įsigaliojo iki 2009 m. sausio 13 d. arba valstybė, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė.

Jeigu neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantis užsienietis atitinka vieną iš Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 126 straipsnio 1 dalyje nustatytų užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos pagrindų, apskritis vyriausiasis policijos komisariatas arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys Migracijos departamentui sprendimui dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos priimti pateikia teikimą ir kitus būtinus dokumentus tokiam sprendimui priimti. Sprendimą dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos vykdo (t. y. organizuoja užsieniečio kelionę į užsienio valstybę, į kurią užsienietis išsiunčiamas, ir užsienietį iki Lietuvos Respublikos valstybės sienos palydi) policija (apskritis vyriausiasis policijos komisariatas) arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys (pagal užsieniečio buvimo ar sulaikymo vietą).

Tačiau užsienietis neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba negrąžinamas į užsienio valstybę, jeigu jam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka yra suteiktas apsisprendimo laikotarpis, per kurį jis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar su teismu.

- Jam suteiktas laikotarpis savanoriškai išvykti

Žr. K14 a.

- Jam uždrausta atvykti

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 133 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad užsieniečiui, kuriam buvo atsisakyta išduoti vizą ar ji buvo panaikinta arba kuriam buvo atsisakyta išduoti leidimą gyventi ar jis buvo panaikintas, užsieniečiui, kuris buvo neįleistas į Lietuvos Respubliką, įpareigotas išvykti iš Lietuvos Respublikos, grąžintas į užsienio valstybę arba bandė neteisėtai išvykti iš Lietuvos Respublikos ar išvyko iš jos, arba užsieniečiui, kuris neturi teisės gyventi Lietuvos Respublikoje ir nevykdo įsipareigojimų muitinei ar nesumokėjo Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka skirtos (skirtų) baudos (baudų), gali būti uždrausta atvykti į Lietuvos Respubliką ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui. Pagal to paties straipsnio 2 dalį, užsieniečiui, kuris buvo išsiųstas iš Lietuvos Respublikos, uždraudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui.

Užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinį sąrašą sudaro, tvarko ir duomenis iš šio sąrašo skelbia ir centrinei antrosios kartos Šengeno informacinei sistemai teikia Migracijos departamentas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Draudimas atvykti į Lietuvos Respubliką netaikomas užsieniečiui, kuris buvo išsiųstas iš Lietuvos Respublikos dėl to, kad per nustatytą terminą neįvykdė įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos arba savanoriškai neišvyko iš Lietuvos Respublikos per sprendime grąžinti jį į užsienio valstybę nustatytą terminą, jeigu jam buvo išduotas leidimas laikinai gyventi Lietuvos

¹⁷Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/57df8b40839211e5bca4ce385a9b7048?jfwid=-wd7z84f0n>

Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punkte nustatyta pagrindu kaip prekybos žmonėmis aukai ir jeigu jis nekeltų grėsmės valstybės saugumui ar visuomenei.

- Jam skirta bauda (prašome detalizuoti taikomų sankcijų rūšis)

Baudos už nelegalų ar neteisėtą darbą skiriamos ne užsieniečiams, o jų darbdaviams.

- Jis sulaikytas (taip pat prašome nurodyti, kurios kompetentingos institucijos turi teisę sulaikyti nelegaliai dirbančius trečiųjų šalių piliečius)

Asmeniui būtų taikomi bendri UTPĮ 113 str. nustatyti TSP sulaikymo pagrindai.

- Jis gauna leidimą dirbti

Jei užsienietis Lietuvos Respublikoje yra neteisėtai, tai jis, neišvykdamas iš šalies, negali kreiptis dėl leidimo dirbti. Išskyrus tuo atveju, jeigu asmuo yra prekybos žmonėmis auka (žr. K14 h.).

- Jis gauna leidimą gyventi

Prašymą išduoti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gali pateikti tik teisėtai Lietuvos Respublikoje esantis užsienietis. Išskyrus tuo atveju, jeigu asmuo yra prekybos žmonėmis auka (žr. K14 h.).

- Prašome nurodyti padarinius, jeigu jis identifikuojamas kaip prekybos žmonėmis auka

Leidimas laikinai gyventi gali būti išduotas užsieniečiui, kuris yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis, jeigu dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo tokiam užsieniečiui tarpininkauja ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismas. (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties 49-1 str. 1 d.)

Neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantis užsienietis neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba negražinamas į užsienio valstybę, jeigu jam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka yra suteiktas apsisprendimo laikotarpis, per kurį jis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar su teismu.

Jeigu užsieniečiui leidžiama pasilikti gyventi Lietuvos Respublikoje, kadangi jis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis, užsieniečiui, pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punktą, išduodamas ar pakeičiamas leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (jeigu dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo tokiam užsieniečiui tarpininkauja ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismas).

Užsieniečiui, dėl kurio tarpininkauja ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismas, leidimas laikinai gyventi išduodamas 6 mėnesiams. Užsieniečiui išdavus leidimą laikinai gyventi, tarpininkavusios ikiteisminio tyrimo įstaigos arba teismo sprendimu užsieniečiui leidžiama apsigyventi jo pasirinktoje vietoje arba minėtos įstaigos nustatytoje vietoje. Užsienietis, kuriam šio įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 12 punkte numatyta pagrindu išduotas leidimas laikinai gyventi ir kuris neturi pakankamai pragyvenimo lėšų, turi teisę gauti būtinąją medicinos pagalbą, taip pat socialines paslaugas Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Užsienietis, kuriam šio įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 12 punkte numatyta pagrindu išduotas leidimas laikinai gyventi, gavęs leidimą dirbti, turi teisę dirbti leidimo laikinai gyventi galiojimo laikotarpiu.

Draudimas atvykti į Lietuvos Respubliką netaikomas užsieniečiui, kuris buvo išsiųstas iš Lietuvos Respublikos dėl to, kad per nustatytą terminą neįvykdė įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos arba savanoriškai neišvyko iš Lietuvos Respublikos per sprendime grąžinti jį į užsienio valstybę nustatytą terminą, jeigu jam buvo išduotas leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punkte nustatyta pagrindu kaip prekybos žmonėmis aukai ir jeigu jis nekeltų grėsmės valstybės saugumui ar visuomenei.

- Kitos sankcijos/padariniai

N/A.

K15. Aptikus teisėtai šalyje esantį ir nelegaliai dirbantį trečiosios šalies pilietį, prašome nurodyti, kuriais atvejais:

- Jis gali netekti teisės gyventi

Tarp Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 50 straipsnyje nustatytų leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje ir 56 straipsnyje nustatytų Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Sąjungoje panaikinimo pagrindų tokio pagrindo, kaip nelegalus ar neteisėtas užsieniečio darbas, nėra.

- Nelegalus darbas yra toleruojamas ar reguliuojamas

Ne. Visais atvejais darbdavys bus traukiamas administracinė atsakomybė.

- Skiriama bauda

Neteisėtai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai nėra traukiami administracinė atsakomybė, tačiau jei jie neturėjo leidimo gyventi Lietuvoje, apie tai informuoja Migracijos departamentas. Jei turėjo leidimą gyventi, bet dirbo nelegaliai Migracijos departamentas nėra informuojamas.

- Yra sulaikomas

Ne.

- Nusprendžiama grąžinti

Užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę ar išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos pagrindai yra nustatyti Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 125 straipsnio 1 dalyje ir 126 straipsnio 1 dalyje ir tarp jų tokio pagrindo, kaip nelegalus ar neteisėtas užsieniečio darbas, nėra. Taigi nelegaliai ar neteisėtai dirbęs užsienietis gali būti grąžintas į užsienio valstybę ar išsiųstas iš Lietuvos Respublikos tik jei atitinka vieną iš Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 125 straipsnio 1 dalyje ir 126 straipsnio 1 dalyje nustatytų pagrindų, pvz., jei jo viza ar leidimas gyventi yra panaikintas.

- Kitos sankcijos / padariniai

N/A

K16. Kokie yra padariniai tiems trečiųjų šalių piliečiams, kurie turi laikiną ar nuolatinį leidimą gyventi vienoje ES šalyje ir nelegaliai dirba Lietuvoje?

Neteisėtai dirbantys trečiųjų šalių piliečiai nėra traukiami administracinė atsakomybė. Pagal dabar galiojančią praktiką, VDI inspektoriai informaciją Migracijos departamentui pateikia tik kai asmuo dirbo neturėdamas leidimo gyventi, arba leidimas gyventi buvo išduotas su tikslu dirbti konkrečioje įmonėje, bet minėtas asmuo dirbo ne pas tą darbdavį. Kitais atvejais, kuomet užsienietis yra teisėtai Lietuvoje, tačiau dirba nelegaliai, tokiu atveju Migracijos departamentas nėra informuojamas. Taip pat pažymėtina, kad Migracijos departamentas yra informuojamas visais atvejais, kuomet tikrinama informacija gauta iš minėtos institucijos.

Jeigu užsienietis turi galiojantį kitos Europos Sąjungos ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybės narės išduotą dokumentą, suteikiantį teisę joje būti ar gyventi, o Lietuvos Respublikoje jis yra ar gyvena neteisėtai (t. y. jei jo buvimas Lietuvos Respublikoje ir kitose Šengeno valstybėse, t. y. buvimas už leidimą gyventi išdavusios Šengeno valstybės narės ribų, trunka ilgiau negu 90 dienų per 180 dienų laikotarpį ir jis neturi Lietuvos Respublikos išduoto dokumento, suteikiančio teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje, pvz., nacionalinės vizos ar leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje), tai policija (apskrities vyriausiasis policijos komisariatas) arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys (pagal užsieniečio buvimo ar sulaikymo vietą) priima sprendimą dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos. Įpareigojime išvykti iš Lietuvos Respublikos nustatomas ne ilgesnis kaip 30 dienų terminas, per kurį užsienietis privalo išvykti iš Lietuvos Respublikos. Tačiau sprendimas dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos gali būti nepriimamas, jeigu pagal Lietuvos Respublikos sudarytą tarptautinę sutartį dėl neteisėtai esančių asmenų grąžinimo

(readmisijos) neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantį užsienietį priima atgal Europos Sąjungos valstybė narė, jeigu ši sutartis įsigaliojo iki 2009 m. sausio 13 d. arba valstybė, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė.

K17. Prašome apibūdinti galimybę nelegaliai dirbančiam trečiosios šalies piliečiui gauti kompensaciją ar nesumokėtą atlyginimą.

K17a. Tuo atveju, kai nesumokėtas atlyginimas, socialinio draudimo įmokos ir pajamų mokesčiai priskiriami nelegaliai dirbančio trečiosios šalies piliečio naudai, prašome apibūdinti mechanizmus, kurie numato darbdavio atsakomybę sumokėti:

(i) nesumokėtą atlyginimą

(ii) sumą, lygią visų mokesčių ir socialinio draudimo įmokų (valstybei) sumai

Darbdavys privalo sumokėti nelegaliai dirbusiam trečiosios šalies piliečiui atlyginimą už darbą, dėl kurio buvo susitarta, bet ne mažesnę kaip Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta minimaliosios mėnesinės algos dydžio ir ne mažiau kaip už tris mėnesius (nebent darbdavys arba nelegaliai dirbęs trečiosios šalies pilietis gali įrodyti, kad nelegalus darbas buvo atliekamas trumpesnį laiką), ir nuo šios sumos sumokėti teisės aktų nustatytus mokesčius, įskaitant susidariusius delspinigius ir baudas, taip pat visas šioje dalyje numatytų sumų pervedimo į šalį, į kurią grįžo ar buvo sugrąžintas trečiosios šalies pilietis, išlaidas. (Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str. 3 d.)

K17b. Ar Lietuvos teisės aktai numato, kad ne tik darbdaviui, bet ir pagrindiniam rangovui bei visiems tarpiniams subrangovams gali tekti atsakomybę sumokėti visą nesumokėtą atlyginimą ir įmokas?

Rangovui, kai darbdavys yra subrangovas, kuris įvykdė Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98¹ straipsnio 2 dalyje nurodytas pareigas, arba kai subrangovas, kuris yra darbdavys, neįvykdė Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98¹ straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodytos pareigos, nekyla subsidiari atsakomybė už nurodytų piniginių įpareigojimų įvykdymą nelegaliai Lietuvos Respublikoje esančiam trečiosios šalies piliečiui, išskyrus atvejus, kai rangovas žinojo, kad dokumentas, suteikiantis teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje, buvo suklastotas.

Rangovui, neįvykdžiusiam Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98¹ straipsnio 2 dalyje nurodytų pareigų, kai subrangovas, kuris yra darbdavys, leido dirbti nelegaliai Lietuvos Respublikoje esančiam trečiosios šalies piliečiui, skiriama nuo 868 iki 2 896 eurų bauda už kiekvieną nelegaliai Lietuvos Respublikoje esantį trečiosios šalies pilietį. Tokie patys veiksmai, padaryti už šį pažeidimą bausto rangovo per metus nuo tos dienos, kai paskirta bauda baigta vykdyti, užtraukia baudą rangovui už kiekvieną nelegaliai Lietuvos Respublikoje esantį trečiosios šalies pilietį nuo 2 896 iki 5 792 eurų¹⁸.

K17c. Prašome pakomentuoti sunkumus ar sėkmės veiksnius kartu su priemonėmis, kurios gali būti laikomos gera praktika, kalbant apie ieškinius dėl nesumokėtų atlyginimų.

Didžiausias iššūkis dėl ieškinių dėl nesumokėtų atlyginimų, yra tai, kad nustačius nelegaliai dirbusį trečiosios šalies pilietį, su juo nebeįmanoma susisiekti atlikus visą tyrimą, todėl piniginiai reikalavimai kartais lieka nepatenkinti.

K17d. Be nesumokėto atlyginimo, ar gali būti darbdavys įpareigotas padengti kitas išlaidas, pavyzdžiui, pragyvenimo (prašome nurodyti, kaip pragyvenimo išlaidos apibrėžiamos / apskaičiuojamos), ir apmokėti nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimą.

Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str. 3 d. ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 131 straipsnyje (išsiuntimo ar grąžinimo lėšos) nustatyta, kad užsienietis iš Lietuvos Respublikos išsiunčiamas arba grąžinamas į kilmės ar užsienio valstybę, į kurią jis turi teisę vykti, be kita ko, darbdavio, pas kurį nelegaliai dirbo išsiunčiamas užsienietis, lėšomis. Jeigu toks užsienietis iš Lietuvos Respublikos išsiunčiamas arba grąžinamas valstybės lėšomis, tai šios valstybės lėšos teisės aktų nustatyta tvarka išieškomos, be kita ko, iš darbdavio, pas kurį nelegaliai dirbo išsiunčiamas užsienietis.

¹⁸ Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 12-1 str. 11 ir 12 p.

K18a. Ar Lietuvos teisės aktai numato nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių teisę pateikti ieškinius savo darbdavių atžvilgiu, tarp jų ir tais atvejais, kai jie turi būti ar buvo gražinti?

Nustačius, kad asmuo dirbo nelegalų darbą (tiek vietinių, tiek užsieniečių), darbdavys privalo jam sumokėti atlyginimą už darbą, dėl kurio buvo susitarta, bet ne mažesnį už minimaliąją mėnesinę algą, ir ne mažiau kaip už tris mėnesius (nebent įrodyta, kad nelegalus darbas buvo atliekamas kitokį laiką). Ginčai tarp asmens, kuris dirbo nelegalų darbą, ir darbdavio dėl atlyginimo mokėjimo sprendžiami individualių darbo ginčų nagrinėjimo tvarka.¹⁹

K18b. Jeigu atsakymas yra teigiamas, ar tai specifinis ieškiny ar viena iš bendrųjų nuostatų, susijusių su teise pradėti bylą civiliniuose ar darbo teismuose.

Kreiptis į Darbo ginčų komisijas su ieškiniu dėl nesumokėto darbo užmokesčio yra bendroji nuostata, galiojanti visiems asmenims. Į Darbo ginčų komisijas asmenys turi kreiptis valstybine kalba. Tačiau NVO ar profesinės sąjungos gali padėti užpildyti bei atstovauti trečiųjų šalių piliečius darbo ginčiuose.

K18c. Ar trečiosios šalys, kurios turi teisėtą interesą, gali veikti trečiosios šalies piliečio vardu arba jį remdamos dalyvauti bet kuriame administraciniame ar civiliniame bylų nagrinėjime (pvz., profesinės sąjungos, darbuotojų migrantų organizacija, visuomeninės institucijos).

Taip. Nevyriausybinių organizacijos gali veikti trečiosios šalies piliečio vardu arba jį remdamos dalyvauti bet kuriame administraciniame ar civiliniame bylų nagrinėjime.

K18d. Prašome pakomentuoti iškylančius sunkumus ar sėkmės veiksnius ir priemones, kurios gali būti laikomos gerąja praktika.

Didžiausi sunkumai yra kalbos barjeras bei vertėjų trūkumas, ypač mažuose regionuose, kur vertėjų nėra daug.

K19a. Ar Lietuva suteikia informacijos nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams apie jų teises?

Yra teikiama bendra informacija nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams apie jų teises.

K19b. Ar kokios nors priemonės, minėtos 17–19 klausimuose, buvo įtrauktos į Lietuvos teisės aktus po 2014 m. liepos²⁰? Jeigu „taip“, tai kurios?

N/A.

K20. Kas Lietuvoje gali būti laikoma gerąja praktika, kalbant apie padarinius nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams (sankcijos ir kiti padariniai)? Kokie sėkmės veiksniai kartu su priemonėmis gali būti laikomi gerąja praktika? Prašome nurodyti pateiktos informacijos šaltinius.

N/A.

K21. Atvejų analizė

Norint geriau suprasti skirtingas procedūras, kurios taikomos, kai kompetentingos institucijos nustato nelegalaus trečiųjų šalių piliečių darbo atvejus, sukurtos penkios hipotetinės situacijos. Pripažįstama, kad padariniai trečiųjų šalių piliečiams gali labai skirtis, priklausomai nuo konkrečios situacijos. Šiuo požiūriu atvejų analizė padės atskleisti, kokias priemones savo nuožiūra gali taikyti kompetentingos institucijos, esant konkrečiai situacijai. Prie kiekvieno toliau pateikto atvejo prašome apibūdinti Lietuvoje taikomą bendrą procedūrą, nustačius nelegalaus darbo atvejį, ir pasekmes trečiosios šalies piliečiui. Procedūrai ir padariniams, atitinkamai šalies įstatymams, išsiaiškinti gali prireikti papildomos informacijos apie konkrečias

¹⁹ LR Darbo kodeksas 98 str. 3 d.

²⁰ Europos Komisija 2014 m. gegužės 22 d. paskelbė direktyvos dėl sankcijų darbdaviams įgyvendinimo ataskaitą. Šios EMT studijos tikslas yra išsiaiškinti, ar / ir jeigu „taip“ – koku mastu, buvo priimti nauji teisės aktai / praktika po šios datos.

kiekvieno atvejo aplinkybes. EMT atstovų šalyse prašoma nurodyti šias reikšmingas aplinkybes, susijusias su toliau išvardytais atvejais.

K21a. Trečiosios šalies pilietis gyvena ir dirba nelegaliai

Adawe'as Shire'as, 38 metų dailidė iš Somalio, neteisėtai atvyko į Lietuvą kartu su žmona ir dvejų metų dukterimi. Jie čia yra trejus metus. Shire'as dirbo statybų įmonėje be darbo sutarties kaip bendro profilio statybininkas. Dabar jis susirado darbą pagal specialybę ir norėtų sudaryti sutartį bei kreiptis dėl leidimo teisėtai gyventi. Kas įvyksta, kai darbo inspekcija nustato pažeidimus atsitiktinės kontrolės metu? Kokios yra pasekmės Shire'ui? Jeigu Shire'as nėra nustatomas, tačiau jam pasiūlomas naujas darbas su rašytine sutartimi, ar jo situacija gali būti įteisinta?

VDI atliekant patikrinimą ir nustačius Adawe'ą Shire'ą dirbant nelegaliai, t. y. neturint leidimo teisėtai gyventi (tuo pačiu ir leidimo dirbti), darbdavys bus patrauktas administracinėn atsakomybėn. Pažymėtina, kad Valstybinė darbo inspekcija Adawe'ą Shire'ą administracinėn atsakomybėn netrauks, o visą informaciją apie jį praneš Migracijos departamentui.

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 57 straipsnį, užsienietis, kuris ketina dirbti Lietuvos Respublikoje, privalo įsigyti leidimą dirbti, jeigu jis pagal šio įstatymo 58 straipsnį nėra atleidžiamas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti. Leidimą dirbti užsienietis privalo įsigyti iki atvykimo į Lietuvos Respubliką, išskyrus šio straipsnio 1 dalies 1, 5 punktuose nurodytus atvejus. Leidimas dirbti užsieniečiui gali būti išduodamas, jeigu Lietuvoje nėra specialisto, atitinkančio darbdavio keliamus kvalifikacinius reikalavimus. Taigi Shire'as negalės gauti leidimo dirbti ir kreiptis dėl leidimo gyventi gavimo neteisėtai būdamas Lietuvos Respublikoje. Būtų sprendžiama dėl Shire'o ir jo šeimos narių grąžinimo į užsienio valstybę.

Tačiau jei būtų nustatyta, kad Shire'as su šeima negali išvykti iš Lietuvos Respublikos dėl humanitarinių priežasčių arba kad jų negalima išsiųsti iš Lietuvos Respublikos šio įstatymo 130 straipsnio 1, 2, 4 dalyse nurodytais atvejais (pvz., dėl negrąžinimo principo) arba jeigu sprendimų dėl jų išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos vykdymas yra sustabdytas dėl šio įstatymo 128 straipsnio 2 dalies 2, 3 ir 4 punktuose nurodytų aplinkybių ir šios aplinkybės per vienerius metus nuo sprendimo išsiųsti iš Lietuvos Respublikos vykdymo sustabdymo neišnyktų, jiems pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 8 punktą būtų išduotas ne ilgiau kaip vienerius metus galiojantis leidimas laikinai gyventi, kurio galiojimo laikotarpiu Shire'as turėtų teisę dirbti.

K21b. Trečiosios šalies pilietis su studento leidimu dirbo daugiau valandų negu leista

Svitlana Ivanenko, studentė, turinti Ukrainos pilietybę, 22 metų, atvyko į Lietuvą prieš metus. Svitlana universitete studijuoja dvejų metų magistro programą. Ji turi studento leidimą gyventi. Pastaruosius šešis mėnesius ji 10 valandų per savaitę dirbo vietinėje kavinėje²¹. Kai kuriais akademinių metų mėnesiais ir per vasaros atostogas universitete Svitlana pradėjo kavinėje dirbti ilgiau, beveik iki 45 valandų per savaitę 3 mėnesius, nepakeitusi dalinio darbo laiko studento sutarties. Kas atsitinka, darbo inspekcijai nustačius, kad Svitlana dirbo 40 valandų per savaitę? Prašome nurodyti, kiek daugiausia valandų per savaitę Lietuvoje leidžiama dirbti studentui.

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties 46 straipsnio 4 dalyje užsienietis studijų ar mokymosi laikotarpiu turi teisę dirbti ne daugiau kaip 20 valandų per savaitę. Pagal minėto įstatymo 58 straipsnio 2 punktą užsienietis atleidžiamas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti, jeigu studijuodamas ar mokydamasis ketina dirbti, laikydamasis apribojimo, nustatyto šio įstatymo 46 straipsnio 4 dalyje. Taip pat pažymėtina, kad pagal to paties įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 9 punktą leidimas laikinai gyventi užsieniečiui panaikinamas, jeigu nutraukiamas mokymasis, studijos, stažuotė, kvalifikacijos tobulinimas, taip pat jeigu užsienietis studijuodamas ar mokydamasis nesilaiko apribojimo, nustatyto šio įstatymo 46 straipsnio 4 dalyje. Atsižvelgiant į tai, Valstybinei darbo inspekcijai nustačius, kad Svitlana kavinėje dirbo 40 valandų per savaitę, informaciją VDI perduotų Migracijos departamentui dėl sprendimo priėmimo.

Kadangi studentė pažeidžia 20 valandų per savaitę darbo ribojimą ir dirba daugiau valandų, tai, pagal UTPĮ 50 straipsnio 1 dalies 9 punktą, yra pagrindas panaikinti leidimą laikinai gyventi. Tačiau jei užsienietis studijų pagrindu yra gavęs daugkartinę nacionalinę vizą, tai tokiam užsieniečiui UTPĮ 46 str. 4 d. nėra netaikoma, nes užsienietis neturi teisės dirbti. Taigi jeigu toks

²¹ Remiantis direktyva 2016/801 dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir gyvenimo mokslinių tyrimų, studijų, stažavimosi, savanoriškos tarnybos, mokinių mainų programų arba edukacinių projektų ir dalyvavimo *Au pair* programoje tikslais sąlygų (nauja redakcija), studentams turi būti leidžiama dirbti ne mažiau kaip 15 valandų per savaitę. Ši direktyva netaikoma Airijai ir Jungtinei Karalystei.

užsienietis studijuoja ir papildomai neteisėtai ar nelegaliai dirba, nacionalinė viza galėtų būti panaikinta tik tokiu atveju, jei būtų nustatytas vienas iš UTPĮ 19 str. nustatytų vizos panaikinimo pagrindų.

K21c. Trečiosios šalies pilietis gyveno ir dirbo legaliai, tačiau baigėsi jo leidimo galiojimas

Jiao Bao, 33 metų interneto dizainerė iš Kinijos, atvyko į Lietuvą prieš dvejus metus, turėdama laikiną leidimą gyventi, gautą per ją įdarbinusią IT bendrovę. Ji neteko darbo ir įsidarbino vietos bare, nors ten pagal savo leidimą gyventi ji negalėjo dirbti. Praėjus keturiems darbo mėnesiams bare, ji kreipėsi dėl darbo į kitą IT bendrovę ir gavo darbo pasiūlymą. Tačiau tuo pat metu darbo inspekcija ją aptiko nelegaliai dirbančią bare. Kas atsitinka, tai nustačius, atsižvelgiant į tai, kad ji turi darbo pasiūlymą?

VDI informaciją dėl darbuotojo pateiktą Migracijos departamentui, o darbdavį, pas kurį be leidimo dirbo Jiao Bao, patrauktų administracinėn atsakomybėn už nelegalų darbą.

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 44 straipsnio 9 dalį, pasibaigus darbui Lietuvos Respublikoje, užsienietis privalo išvykti iš Lietuvos Respublikos, o pagal 50 straipsnio 1 dalies 6 punktą, leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje panaikinamas, jeigu nutraukiama darbo sutartis su užsieniečiu (išskyrus šios dalies 18 punkte nurodytą atvejį, kai užsienietis, kuriam leidimas laikinai gyventi buvo išduotas kaip ketinančiam dirbti Lietuvos Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, tapo bedarbiu).

Jeigu Jiao Bao Lietuvos Respublikoje yra neteisėtai (baigėsi jos turėto leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje galiojimo laikas arba šis leidimas gyventi buvo panaikintas, kai ji neteko darbo IT bendrovėje), tai policija (apskritis vyriausiasis policijos komisariatas) arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys (pagal užsieniečio buvimo ar sulaikymo vietą) priimtų sprendimą dėl jos grąžinimo į užsienio valstybę (šiam sprendime, įvertinus Jiao Bao galimybes kuo greičiau išvykti, būtų nustatytas nuo 7 iki 30 dienų terminas, kuris skaičiuojamas nuo sprendimo įteikimo jai dienos ir per kurį ji įpareigojama savanoriškai išvykti iš Lietuvos Respublikos).

Pažymėtina, kad Jiao Bao, Lietuvoje būdama neteisėtai, negalėtų pateikti prašymo išduoti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, t. y. negalėtų įteisinti savo gyvenimo Lietuvos Respublikoje, net jeigu jos gautas darbo pasiūlymas ir būtų pagrindas gauti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje.

K21d. Trečiosios šalies pilietis, esantis kaip turistas

Marija Bogdanovic, Serbijos pilietė, 45 metų, prieš mėnesį atvyko į Lietuvą kaip turistė. Liberalizavus vizų režimą Vakarų Balkanų šalių piliečiams, Marija turi teisę likti Lietuvoje iki 90 dienų per šešių mėnesių laikotarpį kaip turistė, nereikalaujant vizos²². Būdama Lietuvoje Marija dirbo šeimoje, kurią susirado per draugus, tvarkytoja ir aukle. Ji gyveno kartu su šeima ir gavo užmokestį už darbą. Po dviejų mėnesių šeima paprašė Marijos likti ir jiems dirbti visą darbo dieną. Jie pasiūlė jai pasirašyti darbo sutartį ir kreiptis dėl leidimo gyventi. Marija ketina kreiptis dėl leidimo gyventi Lietuvoje per 90 dienų laikotarpį, kuris jai suteiktas liberalizavus vizų režimą. Tačiau Mariją aptinka Lietuvos pareigūnai dar iki tol, kol ji kreipiasi dėl leidimo. Kokios bus pasekmės Marijai?

Jeigu Marija Lietuvos Respublikoje yra teisėtai ir turi leidimą dirbti bei kitus dokumentus, kuriuos būtina pateikti kartu su prašymu išduoti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, ji gali pateikti prašymą dėl vieno iš šių dokumentų gavimo. Jei ji negali pateikti tokio prašymo, tai ji iki bevizio buvimo laiko pabaigos privalės išvykti iš Lietuvos Respublikos. Ankstesnio nelegalaus darbo faktas nepanaikina Marijos galimybės gauti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi, nes ji dirbo būdama Lietuvoje teisėtai.

Be to, net ir būdama teisėtai šalyje, Marija negalėtų kreiptis dėl leidimo dirbti. Leidimą dirbti jis privalėtų gauti iki atvykimo į Lietuvą (išskyrus atvejus, kuomet ji turi nacionalinę D vizą išduotą darbo tikslu arba jeigu jai mokamas nėra taikomas darbo rinkos testas ir mokamas didesnis atlyginimas). Leidimas dirbti išduodamas tik darbui pas konkretų darbdavį.

VDI administracinėn atsakomybėn patrauktų šeimą, kaip darbdavį, kuris leido dirbti be darbo sutarties bei leidimo dirbti.

K21e. Trečiosios šalies pilietis, sezoninis darbuotojas

²² Remiantis sprendimu dėl bevizio režimo, priimtu ES valstybių narių 2009 m. lapkričio 30 d.: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1852_en.htm?locale=fr

Karimas Harrak, 25 metų, iš Maroko, atvyko į Lietuvą kaip sezoninis darbuotojas rinkti braškes. Jis gyveno su sezoninio darbuotojo leidimu ir turėjo palikti Lietuvą, pasibaigus šiam teisiškai leidžiamam laikotarpiui²³. Sutartis su darbdaviu galiojo šešis mėnesius. Tačiau sutarčiai pasibaigus, jis liko Lietuvoje ir susirado kitą darbą viešbutyje. Tokiu būdu Karimas Lietuvoje liko ilgiau negu teisiškai leidžiama trukmė. Po kelių mėnesių darbo viešbutyje jis vėl kreipėsi dėl leidimo kaip sezoninis darbuotojas braškėms rinkti. Tačiau buvo nustatyta, kad jis šalyje per ilgai užsibuvo. Kas laukia Karimo?

Jeigu užsienietis Lietuvos Respublikoje yra neteisėtai (pvz., neturi galiojančio leidimo gyventi ar galiojančios vizos), tai policija (apskritis vyriausiasis policijos komisariatas) arba Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys (pagal užsieniečio buvimo ar sulaikymo vietą) priimtų sprendimą dėl jo grąžinimo į užsienio valstybę (šiam sprendime, įvertinus užsieniečio galimybes kuo greičiau išvykti, būtų nustatytas nuo 7 iki 30 dienų terminas, kuris skaičiuojamas nuo sprendimo įteikimo jam dienos ir per kurį jis įpareigojamas savanoriškai išvykti iš Lietuvos Respublikos).

Pažymėtina, kad užsienietis, Lietuvoje būdamas neteisėtai, negalėtų pateikti prašymo išduoti daugkartinę nacionalinę vizą ar leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, t. y. negalėtų įteisinti savo gyvenimo Lietuvos Respublikoje.

VDI administracinėn atsakomybėn patrauktų darbdavį (viešbučio įmonę), kuris leido dirbti be darbo sutarties bei leidimo dirbti

K21f. Trečiosios šalies pilietis, dirbantis tarptautinei prekybos įmonei

Awa Diop neteisėtai atvyko į Lietuvą iš Senegalo prieš metus ir nuo to laiko nelegaliai dirbo tarptautinei prekybos įmonei. Pastaruosius penkis mėnesius ji iš savo darbdavio negavo atlyginimo. Ji nutarė bendrovę paduoti į teismą ir atsakyti savo netikros tapatybės, apie kurią darbdavys žinojo. Kas laukia Diop?

Awa Diop teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimas būtų sprendžiamas taip pat kaip ir Shire'o (K 21 a atvejis), nebent jis būtų pripažintas prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka.

Tokiu atveju jam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka būtų suteiktas apsisprendimo laikotarpis, per kurį jis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turėtų priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar su teismu, ir šiuo laikotarpiu jis būtų neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos.

Jeigu Awa Diop būtų leista pasilikti gyventi Lietuvos Respublikoje, kadangi jis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis, Awa Diop pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 12 punktą būtų 6 mėnesiams išduotas leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (jeigu dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo Awa Diop tarpininkautų ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismas). Awa Diop išdavus leidimą laikinai gyventi, tarpininkavusios ikiteisminio tyrimo įstaigos arba teismo sprendimu jam būtų leidžiama apsigyventi jo pasirinktoje vietoje arba minėtos įstaigos nustatytoje vietoje. Jeigu Awa Diop neturėtų pakankamai pragyvenimo lėšų, jis turėtų teisę gauti būtinąją medicinos pagalbą, taip pat socialines paslaugas Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Awa Diop, gavęs leidimą laikinai gyventi ir leidimą dirbti, turėtų teisę dirbti leidimo laikinai gyventi galiojimo laikotarpiu.

²³ Remiantis direktyva 2014/36 dėl sezoninių darbuotojų, trečiųjų šalių piliečiams leidžiama gyventi valstybėje narėje ne mažiau kaip penkis mėnesius ir ne ilgiau kaip devynis mėnesius per bet kurį dvylikos mėnesių laikotarpį. Leidimas gali būti pratęstas. Ši direktyva netaikoma Airijai ir Jungtinei Karalystei.

Priedai

1. Patikros ir sankcijos darbdaviams

Klausimas A.1. Prašome nurodyti skaičius, kiek pritaikyta baudžiamųjų sankcijų už nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių įdarbinimą 2014, 2015 ir 2016 metais, jeigu įmanoma, suskirstykite pagal pažeidimus, išvardintus 2009/52 direktyvos 9.1 str.

Baudžiamosios sankcijos	2014	2015	2016
Bendras baudžiamųjų sankcijų skaičius	0	0	0
(a) pažeidimas tęsiasi arba nuolat pasikartoja	0	0	0
(b) pažeidimas padaromas tuo pačiu metu įdarbinant daug neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių	0	0	0
(c) pažeidimą papildo ypatingai išnaudojamo darbo sąlygos	0	0	0
(d) pažeidimą padaro darbdavys, kuris nors nebuvo apkaltintas padaręs pažeidimą pagal Pamatinį sprendimą 2002/629/TVR arba dėl to pripažintas kaltu, naudojasi nelegaliai esančio trečiosios šalies piliečio darbu arba paslaugomis žinodamas, kad jis yra prekybos žmonėmis auka	0	0	0
(e) pažeidimas yra susijęs su nelegaliu nepilnamečių darbu	0	0	0

Klausimas A.2. Prašome pateikti statistinius duomenis apie Lietuvoje pritaikytų sankcijų darbdaviams rūšį ir skaičių.

Sankcijos darbdaviams rūšis (prašome įrašyti)	2014	2015	2016
Darbdaviams surašytų protokolų skaičius pagal ATPK 41. 3 str. už užsieniečių nelegalų darbą	6	11	12
Darbdaviams surašytų protokolų skaičius pagal VDI įstatymo 12.1 str. ²⁴	9	13	8

2. Nelegalaus trečiųjų šalių piliečių darbo mastas ir jų profilis

Klausimas A.3. Prašome pateikti statistinius duomenis apie nustatytų nelegaliai dirbusių trečiųjų šalių piliečių skaičių.

Nelegaliai dirbę trečiųjų šalių piliečiai	2014	2015	2016	Metodologinės pastabos
Nustatytų neteisėtai esančių ir nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių atvejų skaičius	0	32	0	n/a
Nustatytų teisėtai esančių ir nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių atvejų skaičius	66	138	58	n/a

²⁴ Darbdaviams – juridiniams asmenims, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams, skiriama nuo 868 iki 2 896 eurų bauda už kiekvieną nelegaliai dirbusį trečiosios šalies pilietį. Tokie patys veiksmai, padaryti už šį pažeidimą bausto juridinio asmens per metus nuo tos dienos, kai paskirta bauda baigta vykdyti, užtraukia baudą juridiniam asmeniui už kiekvieną trečiosios šalies pilietį nuo 2 896 iki 5 792 eurų.

Klausimas A.4. Prašome pateikti statistinius duomenis apie 2015 metais nelegaliai Lietuvoje dirbusius trečiųjų šalių piliečius.

Nelegaliai dirbę trečiųjų šalių piliečiai	Top 10 tautybių	Pagal amžių	Pagal lytį	Metodologinės pastabos
Nustatytų <u>neteisėtai esančių</u> ir nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių atvejų skaičius	Rusijos piliečiai	n/a	Visi vyrai	n/a
Nustatytų <u>teisėtai esančių</u> ir nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių atvejų skaičius	Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Moldavijos	n/a	Didžioji dauguma buvo vyrai (apie 95 proc.)	n/a

3. Padariniai trečiųjų šalių piliečiams

Klausimas A.5. Prašome pateikti statistinius duomenis apie padarinius nustatytiems nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams.

Nelegaliai dirbę trečiųjų šalių piliečiai	2014	2015	2016	Metodologinės pastabos
Gyvenimo ir / ar darbo leidimų, išduotų nustatytiems <u>neteisėtai gyvenantiems</u> ir nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Gyvenimo ir / ar darbo leidimų, išduotų nustatytiems <u>teisėtai gyvenantiems</u> ir nelegaliai dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, kuriems suteiktas savanoriško grįžimo laikotarpis, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, kuriems liepta palikti šalį po darbo inspekcijos patikrinimo, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, kurie buvo deportuoti po darbo inspekcijos patikrinimo, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Nelegaliai dirbančių trečiųjų šalių piliečių, kurie buvo identifikuoti kaip prekybos žmonėmis aukos, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a
Sprendimų, įpareigojančių darbdavius sumokėti nesumokėtą atlyginimą / suma, lygią mokesčių ir socialinio draudimo įmokų sumai, skaičius	n/a	n/a	n/a	n/a

Klausimas A.6. Prašome pateikti statistinius duomenis apie sankcijų nelegaliai dirbusiems trečiųjų šalių piliečiams rūšį ir skaičių

Sankcijų, skirtų nelegaliai dirbusiems trečiųjų šalių piliečiams, rūšis (pvz., bauda, įkalinimas, kt.)	2014	2015	2016	Metodologinės pastabos
Asmenims (užsieniečiams) surašytų protokolų skaičius už darbą be verslo liudijimų	1	7	4	

Klausimas A.7. Skundų, pateiktų prieš darbdavius už neteisėtai įdarbintus trečiųjų šalių piliečius, skaičius. Jeigu yra galimybė, paminėkite skundų rūšis, pavyzdžiui, trečiųjų šalių pateikti skundai, trečiųjų šalių piliečių pateikti skundai, kt.

Skundų skaičius	2014	2015	2016	Metodologinės pastabos
Nelegalus darbas, dirbamas nesudarius darbo sutarties	1604	1447	1124	
Iš jų užsienio valstybių piliečių ir asmenų be pilietybės nelegalus darbas	11	16	26	

Klausimas A.8. Darbdavių profilio apžvalga, apimant ir paveiktus darbo rinkos sektorius.

2016 metų sausio 1 dieną Lietuvos Respublikoje veiklą vykdė 99 200 įmonių, įstaigų ir organizacijų (toliau – įmonės), kuriuose dirbo 1 mln. 234 tūkst. darbuotojų. 2016 metų pradžioje šalyje buvo registruotas 122 301 veikiantis ūkininkas ir savarankiškai dirbantis asmuo. 2009-2015 metų laikotarpiu stebimas kasmetinis veikiančių įmonių, ūkininkų ūkių skaičiaus didėjimas. Iki 2016 metų pradžios, lyginant su 2009 metais, veikiančių įmonių padaugėjo 19,2 proc., o juose dirbančių darbuotojų 7,3 proc.

2009-2015 metų laikotarpyje šalies ūkyje dominavo mažos (iki 9 darbuotojų) įmonės. Lyginant su 2009 metais, 2015 metais jų skaičius padidėjo nuo 74,4 proc. iki 80,1 proc. nuo visų šalyje vykdančių veiklą įmonių. Šiose mažose įmonėse dirbo apie 18 proc. visų dirbančiųjų. 2015 metais įmonės, kuriose dirbo nuo 10 iki 49 darbuotojų, sudarė apie 15,2 proc., įmonės, kuriose dirbo nuo 50 iki 249 darbuotojų, – apie 4,1 proc., įmonės, kuriose dirbo daugiau nei 250 darbuotojų, sudarė 0,5 proc. šalyje veikiančių įmonių. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 metais pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis šalyje dominavo didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių remonto įmonės (24,4 proc. visų įmonių). Profesinės mokslinės ir techninės ekonominės veiklos įmonės sudarė 10,1 proc., aptarnavimo veiklos – 10,8 proc. statybos – 7,3 proc., apdirbamosios gamybos – 7,7 proc. visų veikiančių įmonių.

Klausimas A.9. Prašome pateikti kokius nors papildomus statistinius duomenis ir bendrus pastebėjimus dėl duomenų prieinamumo ir prieinamų duomenų metodologijos.

Daugiau duomenų galima rasti Valstybinės darbo inspekcijos tinklalapyje www.vdi.lt.

Europos migracijos tinklas (EMT) – tai Europos Komisijos, ES valstybių narių ir Norvegijos migracijos ekspertų tinklas, kurio tikslas rinkti, analizuoti ir dalintis naujausia, objektyvia, patikima ir palyginama informacija apie migraciją ir prieglobstį siekiant prisidėti prie Europos Sąjungos politikos formavimo ir visuomenės informavimo šiose srityse. Lietuvoje EMT Nacionalinio informacijos centro (NIC) funkcijas LR Vyriausybės nutarimu vykdo Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras glaudžiai bendradarbiaudamas su LR vidaus reikalų ministerija, Migracijos departamentu bei Valstybės sienos apsaugos tarnyba. EMT NIC bendradarbiauja ir su kitomis vyriausybėmis ir nevyriausybėmis institucijomis, dirbančiomis migracijos srityje.
